

શા. અમૃતલાલ બખ્તલાલ

C/o. બી.પિ.ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ

૧૫, ગૌશાલા, ગાંધી મંદિર,

ચીન્ટ બાઈવાડો, બુલેયર, મુંબઈ-૨.

*

ચીન્ટ નિર્માણ કાંપન રૂ.૫૦૧

આવક વદ ૬, વિ. સં. ૨૦૩૧ : ૩૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૫

સર્વ લક્ષ પ્રકાશકને સ્વામીન

*

અમૃતલાલ

અમૃતલાલ બખ્તલાલ શાહ

C/o. બી.પિ.ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ

૧૫, ગૌશાલા, ગાંધી મંદિર,

ચીન્ટ બાઈવાડો, બુલેયર, મુંબઈ-૨.

શાહ અમૃતલાલ હીરાલાલ

A₁/12, શ્રાવકનગર, અલકાપુરી સોસાયટી,

ઉસ્માનપુરા, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૧૩.

*

મુદ્રક

દીપક લાલભાઈની કું.

૨૦, સુપ્રભાત ઇન્ડસ્ટ્રીયલ એસ્ટેટ,

બારડોલપુરા, અમદાવાદ-૧૬.

સ મ પ ણુ

પરમોપકારી કલિકાલના પરમ સાધક

ચારિત્ર મૂર્તિ આચાર્ય દેવશ્રી

કૈલાસસાગર સૂરીશ્વરજી

મહારાજ સાહેબના

કરકમલમાં

સાદર સમર્પણુ

પ્રકાશબાઈ - વિજયપુરવાળા

જ્યોતિબાઈ - પાણીવાળા

નિવેદન

પરમ પૂજ્ય, પ્રાનરમરણીય, શાતમૃતિં આચાર્ય ભગવંત શ્રી કેશસામરસૂરિશ્ચરણ મહારાજ સાહેબના પ્રતિષ્ઠા અને પદમ પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી કલ્યાણસામરસૂરિશ્ચરણ મહારાજશ્રીના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પરમપૂજ્ય પંચાસણ મહારાજ શ્રી પદસામ્રાજ્ય મહિપરની મોકયાદના ઉત્તરોત્તર વર્ધી રહી છે એમા, જેમ એમના નમ્ર, વિવેકી અને ધર્મરુદ્ધ વરસાવના સ્વભાવનો ફાળો છે, તેમ એમની ખડન-મંડનથી મુકા અને સર્વમાઢી પ્રવચનમંત્રિનો શસ્ત્ર ખજો મોરો ફાળો છે, અને તેથી એમના શ્રોતાવર્ગમા વધારાજ થતો નવ િ; અને સામાન્યજનસમાજથી રાંતે જુદા જુદા ધર્મન, આદ્યો-પદેનોનો, વિદ્વાનોનો, રાજકારણી પુરુષોનો તમજ નવમુવાન વર્ગનો પણ એમા કમાવેલ કાવ છે એને લઈ અનેક આત્માઓ ધર્મનો મોખ ખામી નવ છે.

પંચાસણ મહારાજની આરી આમજાવને કારે એરે વાણીનો સામ ક્રોના શરૂ ઉપરાત દુર દુર રહેના ધર્મતાવના કિઝાણો દાંથી પદોધંગ કરવાનો ઉપાય એમન પ્રવચનોક દો પસંદ કરેલ જેટલા આગેનો દુરતકરૂપ ક્રમ કરવા એક છે. આ વિદ્યારનો યત્નએરુ અભય કરવાની આવનારી કિરાતે જેપડ વખત પદેનં એમના પ્રવચને ના આધારે "વિલનની જેડી" નીમ પુરતક ક્રમ કરવામા આવુ છે. જે સારે આદર પામુ હુ

તપકિઝાણોની કિઝાકાને કોનાકન કડે એ દાંએ તેઓશના પ્રવચનોના આધારે તેવાં કરેલ મંજુ પુરતક "૫૬૧" અક્ષરી પ્રકટિત કરેનં અને આનંદ કવ છે

કે. જ્યાં કેટલીક પ્રતિબિંબ અક્ષિયોના આગળથી પડ્યા
 મુનિશીએ આ પ્રકાશન માટે જે મુક રાંમનિ અર્પેલ છે, તેને
 અમે પ. ગુરુદેવની આમરા પર તર્પેલ ફૂલ સમજીએ છીએ.

ભવિષ્યમાં જે કાંઈ પ્રકાશન હાય મરવામાં આવશે, તેમાં
 તેઓશ્રીના મળ શબ્દો, તેઓશ્રીની બાપા, બાવના, અર્થની
 સરળતા તથા રુપરૂતારને સાચવી રાખવા માટે પરોલેથી વિશેષ
 જ્ઞાન રાખવામાં આવશે, જેથી અત્યારે તૈયાર કરેલ આ
 'ચિંતનની દેડી' ભવિષ્ય માટે આત્માની ઉન્નતિનો રાજમાર્ગ
 બનવાનું નિમિત્ત બનશે.

આ પ્રકાશનમાં કદાચ કાંઈ રુખસના રહી ગઈ હોય,
 તથા વીતરાગ પરમાત્માની આજ્ઞા વિરુદ્ધ કાંઈ પણ લખાયેલ
 હોય તો તે બદલ અમે 'મિચ્છા મિ દુક્ક'ર' અર્પી શ્રીસંઘની
 તથા મુક્ત વાચકોની હાર્દિક ક્ષમા વાગીએ છીએ.

જુધાલાલ બખસદાસ શાહ
 (આલેલનિવાસી)

વીણેલાં મોતી

વાણી અને વર્તનનું ઊગ્ર-સ્થાન છે વિચાર

જેવા વિચાર એવી જ વાણી અને એવું જ વર્તન

નહારા વિચાર નહારાં વાણી-વર્તનને જન્મ આપે; સારા વિચાર સારી વાણી અને સારા વર્તનરૂપે પ્રગટ થાય.

એવું ખીજ એવું જ રૂઝ, એવી જ સાદી સમજની આ વાત છે. એટલે વિચારની ડેળવણી એ ખરી રીતે જીવનની ડેળવણી જ બની રહે છે.

ચિત્તને રૂઝવું મૂકીએ અને જીવન વ્યવસ્થિત અને ઉન્નત અને એ તો આકાશગુપ્તમની જેમ, ન જનવા જેવી વાત છે. એટલા માટે તો બધા ધર્મોએ મનની આવશ્યક ઉપર જ ધડેલાં આર આર્યાં છે. મન સુધરું એવું જીવન સુધરું; મન બગડ્યું એવો જન્મદારો બગડ્યો.

વળી, વિચાર એ જેમ ચિત્તનો ખેરાસ છે, તેમ વિચાર એ ચિત્તની બીજજ પણ છે. એટલે જ ચિત્ત જેવા સારા-ખાટા વિચારોને જન્મ આપે એ પ્રમાણે જ માનવીને ન્યાયતા રહેતું પડે છે જ્યારે એ ચિત્તનો દાસ જ ન હોય.

ચિત્ત તરારની આવી પરાધીનતાનો અત્ત સાવવાનો એક કાવ ઉપાય હમંદુરુપાર્થના બહે એના ઉપર નિષ્કળ મૂકીને એને પાનાના કાળમાં વડી નયું એ જ છે. જે ચિત્ત ઉપર વિશ્વ મેલવે છે એને માટે આત્મવિકલ્પનો સર્વશક્તિકારી કાર્ય કોડનો કાર્ય બને રહે.

ચિત્તને કાળમાં સાવવાના કુચ્છ ઉપાયો છે. સ્વપ્નપ્રલંકારનું, કવચ, ધર્મકંઠો અને હિન્દુ ધર્મનાં રૂઝવણીનું મનનપ્રલંકારનું.

અમાને શ્રી કરેલી આ પદ્મસાગરના આરંભ
એ તેમ જ સુખ અને મેલક પ્રાપ્ત અને મેલકને, આરંભ
અમણને અનાર સુધી સારી રીતે આવ્યા. આથી છે. અને
નિષ્પત્તિ સુધી અને આરંભ કરતાં રજૂ કરવાની આ કાલ
નંદા ને તે નિષ્પત્તિ દરમિયાન બેઠાની સારી પુત્ર છે. તેમ
સામાન્ય જનસમુદાયની સમજાવટિને આપવાની મહિમા પદ
સુચન કરે છે.

પૂજ્ય પ્રખિલ મહારાજ મનિરાજ થી પદ્મસાગરના મહાર
રાજ આવી જ સરખા અને મધુર વાણી તથા ઝેરીના સાચક છે.
બીજાને પ્રાપ્ત કરવા જતાં પદ્મ વાણીની નં ગિદ્દિ ન મને, તે
તેઓને સદગતપણે મળ્યા હોય એવી જાણ એમનું ધર્મપ્રવચન
સાંભળતાં તેમ જ એમની સાથે વાત કરતાં પદ્મ મન પર પડે
છે. સાથે સાથે એમાં સંસ્કારિતા, ચિત્તનશીલતા અને અન્યવન-
પરાયણતાની સુગમ ભાવ પડેલી પદ્મ વેંચા મળે છે. આ
વેંચેને કંઈક એમ પાગ લાગે છે કે દોઈ પૂર્વની આરાધનાનું જ
આ પરિણામ હોવું વેંચે. પ્રવચન દરમિયાન તેઓ દોઈ ગંભીર
મુદો સમજાવતા હોય કે રાજિદા જીવનને સ્પર્શતા હોય કે
સામાન્ય મુદ્દાની ચર્ચા કરતા હોય; આપણને એમ જ લાગે છે
કે તેઓ બોલતા જ રહે અને આપણે એમની વાણીનું રસપાન
કરતા જ રહીએ. આવી ધર્મપૂત અને મધુર વાણીનું વરદાન
વિરલાઓને જ મળે છે — ન ક્યાંય કડવાશ, ન તીખાશ, ન
આક્ષેપ કે ન દલેશ-દેવનો આગુસાર; બનણે કેવળ વાણીની
મધુરતા જ વહી રહી છે.

“ચિંતનની કેડી” નામે આ નાના સરખા પુસ્તકમાં,
પૂજ્ય પદ્મસાગરના મહારાજની મધુર વાણીની મધુર પ્રસાદી
મળ્યાનો આહ્લાદ જિજ્ઞાસુઓ અનુભવશે. આમાં ચિંતનમાં

જાણે શ્રોતાએને વચ્ચે દરી લે છે અને માથે સાથે એમના સ્વભાવની
મીઠાઈનો પણ અનુભવ દરાવે છે.

આ પુસ્તકમાં તો, લીઝિયાં મોતીની જેમ, એમના પ્રવચનોમાના
દોહાકે વિચાર-મૈત્રિનો જ અધરાપા છે, એટલે એ પન્યાસ પ્રવર
શ્રી પદસાચરણ મહારાજના અધ્યયન, ચિંતન અને વાતોના વૈભવનો
વધાર્થ કે પૂરો ખવાસ બાગ્યે જ આપી શકે છે; એ માટે તો દોહાં
પણ વિવિધનું નિરૂપણ કરવું એમનું આગ્રહાચ્છુ પ્રવચન જ શ્રમપાત્રિત
રૂપમાં ઉપાવયું બોલેલું અને એમના આ આંતરિક વૈભવનો પૂરેપૂરો
ખવાસ મેળવવો દોહ તથા એનો મન ભરીને આરુણદ લેવો મોખ તો
તો તેઓ જેવી દલપંચમ અને અતિશુભમ દેવો બાપામા પ્રવચનના
આપે છે એ બાપામા જ એ સમંદાવા અને શુદ્ધિ થવા બોલેલું,
જેવી કહ્યું મધુર છે એમની કિદી કાપા અને જેવી કામધૂમાળી હો
એમની રજૂઆત ! હ-હીએ કે દલે પછી એમના પ્રવચનોનું આ રીતે
રજૂ કરવાનો પણ પ્રયત્ન થાય.

આ પહેલાં તેઓના પ્રવચનોના રસધાળા પરસણુ આપે જ
એકે પુસ્તક સવા યાદ પડેલા "ચિંતનની કેદો" નામે પ્રજા ૬૫ ૧,
એટલે આ એમનું બીજું પુસ્તક છે. એમની વાતોના અવત્તી વંચ
એમના આ પુસ્તકનું વાચન પણ અમલ સારું નાન અને દેવના
આપનારું બની રહેશે એવી કહેદ છે. અને તેથી એને બાપકાર
આપના આનંદ માય છે.

૧. અમૂલ શોસાયટી }
અમદાવાદ-૭ }
તા. ૨૬-૧૧-૧૯૭૧ }

રાતસાસ દીપચંદ દેસાઈ

અનુક્રમ

અ.નં.	વિષય	પૃ. નં.
૧.	પારાપાર્શ્વ	૩
૨.	પાણી	૫
૩.	દીવાદાંડી	૬
૪.	ટિફ્ટ	૭
૫.	ગાડી	૯
૬.	રૂં	૧૧
૭.	મારુટર-કી	૧૩
૮.	કારખાનું	૧૪
૯.	સત્ય	૧૬
૧૦.	ખૂંદ	૧૮
૧૧.	આંખ	૨૦
૧૨.	સાગર	૨૨
૧૩.	પાણી	૨૪
૧૪.	પ્રતીક	૨૫
૧૫.	આંગળી	૨૭
૧૬.	સત્સંગ	૨૯
૧૭.	શ્રોતા	૩૧
૧૮.	મન	૩૩
૧૯.	મકાન	૩૫
૨૦.	ફળ	૩૭
૨૧.	મરુટર	૩૯

ક્રમાંક	વાનગી	પાનું
૨૩	ભોમિયો	૩૫
૨૪	એકસ-૨	૩૬
૨૫	આત્માના અધઃકાર	૩૭
૨૬	ચોક્કસ વિદિષ્ટતા	૩૮
૨૭	કુટુંબ ને ત્યાગ	૪૧
૨૮	દષ્ટિ	૪૨
૨૯	અદા	૪૫
૩૦	જીવનની અપૂરતા	૪૭
૩૧	માનપ્રકાર	૪૮
૩૨	નિખાતસતા	૪૯
૩૩	હરીર	૫૦
૩૪	દેવો	૫૧
૩૫	વિવેક	૫૩
૩૬	ખાન	૫૪
૩૭	શુભ	૫૫
૩૮	કમ અને વ્યાજ	૫૬
૩૯	અંતરંગતા	૫૭
૪૦	પ્રેમની ત્યાગ	૫૮
૪૧	અર્પી આત્મા	૫૯
૪૨	અન	૬૦
૪૩	ક્રિમ	૬૧
૪૪	નયની વિદિષ્ટતા	૬૨
૪૫	ત્યાગ	૬૩
૪૬	કૃત્રિ	૬૪
૪૭	વાસના	૬૫
૪૮	અવેશ	૬૬

૪૦.	ધર્મિતા	૮૬
૪૧.	ધાર	૮૬
૪૨.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૩.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૪.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૫.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૬.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૭.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૮.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૪૯.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૦.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૧.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૨.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૩.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૪.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૫.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૬.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૭.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૮.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૫૯.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૦.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૧.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૨.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૩.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૪.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૫.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૬.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૭.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૮.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૬૯.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૭૦.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૭૧.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬
૭૨.	ધર્મશાસ્ત્ર	૮૬

କ୍ରମାଂକ	ପାଠ୍ୟ	ପାଞ୍ଜି
୧୩	ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାୟ	୧୦୨
୧୪	ଦିବ୍ୟାୟ	୧୦୩
୧୫	ପ୍ରତ୍ୟୟ	୧୦୪
୧୬	ସାଧନା	୧୦୫
୧୭	ଅମଳା	୧୦୬
୧୮	ଅମଳା	୧୦୭
୧୯	ଅମଳା	୧୦୮
୨୦	ଅମଳା	୧୦୯
୨୧	ଅମଳା	୧୧୦
୨୨	ଅମଳା	୧୧୧
୨୩	ଅମଳା	୧୧୨
୨୪	ଅମଳା	୧୧୩
୨୫	ଅମଳା	୧୧୪
୨୬	ଅମଳା	୧୧୫
୨୭	ଅମଳା	୧୧୬
୨୮	ଅମଳା	୧୧୭
୨୯	ଅମଳା	୧୧୮
୩୦	ଅମଳା	୧୧୯
୩୧	ଅମଳା	୧୨୦
୩୨	ଅମଳା	୧୨୧
୩୩	ଅମଳା	୧୨୨
୩୪	ଅମଳା	୧୨୩
୩୫	ଅମଳା	୧୨୪
୩୬	ଅମଳା	୧୨୫
୩୭	ଅମଳା	୧୨୬
୩୮	ଅମଳା	୧୨୭
୩୯	ଅମଳା	୧୨୮
୪୦	ଅମଳା	୧୨୯
୪୧	ଅମଳା	୧୩୦
୪୨	ଅମଳା	୧୩୧
୪୩	ଅମଳା	୧୩୨
୪୪	ଅମଳା	୧୩୩
୪୫	ଅମଳା	୧୩୪
୪୬	ଅମଳା	୧୩୫
୪୭	ଅମଳା	୧୩୬
୪୮	ଅମଳା	୧୩୭
୪୯	ଅମଳା	୧୩୮
୫୦	ଅମଳା	୧୩୯

૧. ✖ આત્મસંશોધન

આત્મસંશોધનથી આત્માનો વિકાસ થાય છે. આ જગતમાં પાતાની જાનને ખરાબ દોષો છતાં આવી માનનારો ઘણા છે, પણ પાતાની જાન આવી દોષો છતાં ખરાબ માનનાર મોટા જ મદાન મળેલા છે.

જીવનમાં આત્મસંશોધન જરૂરી છે. આપણે મનુષ્ય દોષો છતાં આપણી વૃત્તિઓ શ્યામ જેવી છે શ્યામને જો ફાટડો આપે છે, તેના પગ ઘાટે છે, અંન ન આપે તેની સાથે બમથા બંધ છે, તેથી બીજાના દુર્ગુણો જોયા કરતા તેના મદગુણો જ જોયા, તે પ્રમાણે આપણે અંધાર રક્ષાવાને રિધર કરી, પાતાના દુર્ગુણોને દોષી તેને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન પ્રયત્ન કરેલા જોઈએ.

મળતે ઘડિયાળના કાંતાની મ.દર રિધર.થી ધીમે ધીમે કામ કરવાનું છે, પરંતુ જો દર.નું કામ છે, તે આપણે જુલો જુલો ઠાંવે ને ન કરવાના એટલો વિચાર

સદાણ. આત્મપ્રાપ્તિ અર્થે જીવન જ મેંને પાતાના વચન
તરફ પાછું વળવું પડે છે. જન્મને અર્થ આપી દેનાર
જીવને ફરી જન્મ પામવું કરવું પડે છે.

બાળ્યથી સકારાત્મક જીવન હોય તો વિદેશની
જાણનાં હેતુ પણ તેવો જ ઉચ્ચ નેત્ર છે; શોધ્યતા પણ
તેવી જ શોધથી અને એવામ નેત્ર છે.

જન્મ આપણું વતન છે, દેશ છે; મુક્તિ વિદેશ છે.
મુક્તિની વિદેશ સફર કરવી હોય તો જીવનમાં સમતા,
સંવેગ અને તપ નેત્ર છે. આત્માનું જ્ઞાન નેત્ર છે, આંતર-
રાષ્ટ્રીય અંગેજી બાપાદેવી આત્માની બાપા બોલતાં
આવડવું નેત્ર છે.

કર્મરાત સાથે આમાં છેતરપીંડી નહિ થાય. દેખાવ
ત્યાગનો કરી ભોગ ભોગવતા હશે તો મુક્તિનો પાસપોર્ટ
નહિ મળે. વંશગ્યનું સર્ટીફિકેટ લઈને સંસારની મોજ
માણશે તો પાસપોર્ટ તમારો જપ્ત થઈ જશે. અને
પરિણામ ?

જ્યાંથી નીકળ્યા છે ત્યાં જ પાછા ફરવું પડશે.
ફરી ફરીને જન્મ-મરણના ફેરામાં પડવું પડશે, વિવિધ
ચોનિઓમાં લટકવું પડશે.

૨ ❧ માનવ

માનવજન્મ લેવાની દેવતાઓ અભિલાષા નથી છે, કદાચે મનવમા મનવતાની નીરંજન બદલ છે. પણ આજે માનવજીવન ધાનતાઓથી ભરપુર બન્યું છે આજે મનવ-માનવ વચ્ચે પેરની, ક્રોધની, કપાયની કિચાલ ઉભી થઈ છે. ને મનવ માનવની આત્મિક કનલ કદે છે, આત્મનું મર્યાકન ભૂલાઈ જવાયું છે માનવતા મરી પડવાઈ છે. માનવ પણ કદના વધારે અધમ રહ્યો બન્યો છે.

માનવતા માનવને મહામાનવ બનાવે છે, સ્વર્ગના મિત્ર બનાવે છે નીચેકદ બનવાનું બનવા માટે, કેવાજ્ઞાન મનવતા માટે માધ્ય માનવ બનવાની ધાળી જ દરૂર છે. મેઘ ડેબલ બુધ્ધ બોગવતા અનુભવ વિમાનના કેવો મનુષ્ય બન દેવો છે, ત્યા ત્યાં છે, સંધ્ય છે, તૈયી કરતી દેવે જ રક્ષા છે માનવીના વિશાસનું દોષ આ કરતી જ રો, અને બહાના માનવો આંખો બંધ કરીને સ્વર્ગની યાત્રા મજા ખાસ કરે છે ?

કરતી પર માનવતા રહે છે, બહાં માનવ આત્મા જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે, તેથી આ-માને કીર્તિ-કરી બન્યે છે.

૩ ❁ દીવાદાંડી

સાગર મૂળે છે. તેનાં મોત્તર નેતરથી ઊંચે ઊઠે છે. એ મોત્તર એવી તાદ્રાત અને તેજ ગતિથી ખડક સાથે અથડાય છે કે મરીક એમ લાગે કે પરચરના ચૂરેચૂરા થઈ ગયા.

આવા સાગરની વચ્ચેવચ્ચ એક દીવાદાંડી ઊભી છે. તેને ન મોત્તરનો ભય છે, ન વમળનો; તે નિર્ભય છે, અનાસક્ત છે.

આ દીવાદાંડી જહાજો અને હોડવા માટે રાહબર છે. તે સંકેત આપે છે : થોભો, આગળ ભય છે. નવ, કોઈ જ ભય નથી.

સાધુ-સંતો-ગુરુઓ ભવસાગરની દીવાદાંડીરૂપ છે. દીવાદાંડીમાં પ્રકાશ છે. આ સાધુ-સંતોના અંતરમાં આત્મજ્ઞાનનો દિવ્ય પ્રકાશ છે. આ જ્ઞાનપ્રકાશથી ગુરુઓ સંસારીઓને સાવધ કરે છે : થોભો ! વાસનાઓનાં વાદળ આવી રહ્યાં છે. થોભો ! આગળ કપાયના વમળ છે.

ભવસાગરમાં જીવનનાવ હંકારો છો ત્યારે ગુરુઓ-રૂપી દીવાદાંડી તરવા અચૂક ધ્યાન રાખો. નહિ રાખો તો ભવસાગરમાં તમારી જીવનનાવ ક્યાંક ડૂબી જશે, તેમાં કોઈ શક નથી.

૪૪ અલંકાર

‘જાનનાદ’માં ઉપાસાયજી મહારાજ લખાવે છે કે આ અંબાદમાં એ પિંડાપી તરખો કામ કરી લગ્યા છે. મકાશ અને અંબકાદ, ધાત્ય અને અગાથ, મુન્નુ ને અમરના, રાગ ને દ્રવ્ય.

આ તરખો જીવનમાં જાન પડી લાય છે, ત્યારે માફ માગે લાય છે. રાગ-દ્રવ્યનું ધર્મનું તેનું લાભ તે મંજાર જે આત્માના આ ધર્મનુભાવી મુકત થાય છે, તે માફ મિત્ર છે. રાગ-દ્રવ્યથી માનસિક કસક લાય છે, મુખ કે મમાધાન મુનિ દૂર લાય છે, રાગ-દ્રવ્યથી આત્માના ઉદ્ધાર થતા નથી તે આત્માને ક્ષણ લાય-નિર્મળતા, દુઃસહ, અધિકતા તરફ જવા દેતા નથી. તેથી કર્મલંધન થયું લાય છે માહકાલને “૧” અને “આરુ”-એ એ અંકથી કામ નુ કર્યું છે તેથી આપણું મુખને મુદ્ધ લાવીને કંઈક દુઃસહી “૨” જેવો રોઈ થશે અદાદ નથી. અર્થે આ અંક “અલંકાર” આપે, ત્યારે આ આ થશે રૂઈ જલ છે. અલંકાર અને

ધંધો આણશે કે નહિ? આ બિમારીમાંથી હું સાજો થઈશ કે નહિ? અને મરી જઈશ તો મારાં બેરી છોકરાઓનું શું થશે?

આ ને ખીલત આવા અનેક ભયથી માનવી અંદર ને અંદર ધૂણી રહ્યો છે. આવા ભયથી તે હવે છે તેથી જીવન જીવવાનો સાચો આનંદ એ માણી શકતો નથી. શાંતિથી, નિર્વિત મને તે હવી શકતો નથી. આવો માનવી ભયથી અશાંત છે, અસ્થિર છે.

જીવનની મુસાફરી આનંદથી પૂરી કરવી હોય તો ધર્મની ટિકિટ લઈને મુસાફરી કરો. ધર્મની ટિકિટ જેની પાસે છે એને ડરવાનું કોઈ કારણ નથી.

જેની પાસે ટિકિટ છે તેને ટિકિટ-ચેકર સતાવતો નથી. ધર્મની ટિકિટ હશે તો કર્મરાજા રૂપી ટિકિટ-ચેકર તમને સતાવશે નહિ. ધર્મરૂપી ટિકિટથી તમે નિર્વિત મને જીવનની મુસાફરી સુખેથી પૂરી કરી શકશો.

પણ ધર્મની ટિકિટ વિના જીવનની મુસાફરી કરશો તો હંડાયા વિના નહિ રહો. એ પણ ધ્યાન રાખજો.

આથી જ ‘ટિકિટ વિના મુસાફરી ન કરો,’ એ સૂત્રને તમારી આત્મસાધના માટે સદાય નજર સમક્ષ રાખો.

૫. ઋ મમ અને મમના

‘ મારી વચ્ચે, મારે વિચાર નીચી મારે, ઈંડ, ’ ઈંડમ આપણે મમનુએ ઈંડીએ, નેચી દેખના દાનય બનુએ ઈંડ મમે જાનવી જમનના મિત્ર અને શકના નથી કના જમા દે, જા બોલાય ઈંડ ‘ મચિ નુવ કરું જામનરનિ ’

આજે ઘરમાં જ શાંતિ નથી, તો જમનને દેમ શાંતિ આપી શકીશું ? જમનમા બાકિંગના વિચાર આપણે, ત્યારે જ જમનમા શાંતિ રચવાઈ આપણે દાન દુ ખય. આપે તો આપણે બિંબાનીચ. દારૂ દારૂએ કાંઈ, પાનુ ધીન છે જામનમા પદનીકંપથી દા.પે. મ.નુ.ન. મારી વાચ નો જરૂર દુ ખય થતું નથી પાનુ કદ ન દ ખમો નું પાંતે જ નું નથી, નું પ્રયત્ન ઈંડ બને ક.સે કે.સ બ.પે તો દુખથી થતું પડે ઈંડ બધા. જ બ. જમનન કુતરુ છે મારે દોર મ.કે વેદરે દ.ખવા નથી, બને પ્રયત્ન. ક.નુ.ન. મ.કે બધવદ.ક કદવાનો છે

મ નવબાવને નવપરતવિત બન.વવ. મારે ‘ ઋમ અને મમન. ’ મેં ઈંડી, ક્ષય:કે.ક, ચિંતન વર્ગન દ.ર નુવન.ક. મ.નું રચન કરવાનું છે ને કરવવ નું છે

ગુરુડેખી ગાઈ વિના આજ માનવીની જીવનગાડી
જેકામ દોડી રહી છે. નરી આંખે ન દેખાય તેવા અનેક
અકસ્માત તે રોજે રોજ સૂજે છે. પણ અજ્ઞાન માનવી
તેનાથી જોખળર છે.

જીવનને અકસ્માતોથી બચાવવું હિાય તો તમારી
ગાડીનું સુકાન ઠાઈ ગુરુને સોંપી દો. ગુરુ કહે ત્યારે
ગાડીને-જીવનને તેજ દોડાવો, ખીંચે દોડાવો. ગુરુ કહે
થોભી જવ, તો તમારી દોડને થંભાવી દો.

ગુરુ તમને જે સંકેત આપે તે સૂઝતો. એ સંકેત
પ્રમાણે તમે તમારું જીવન જીવો.

યાદ રાખો, જે માનવી પોતાનું જીવન ગુરુને
ભરોસે સોંપી દે છે તેનું જીવન જરૂરથી નિશ્ચિત સ્થાને
નિર્વિઘ્નપણે પહોંચે છે.

જીવનની ગાડીને સુક્ષિતના ધામે લઈ જવાની છે.
આ ધામે પહોંચવા માટે ગુરુનો સંગ કરી લો. ગુરુને
જ તમારી જીવનગાડી સોંપી દો.

૭૪ પરિબલ

જોટલી જરૂરિયાત હોય તેના કદનાં વધારે પરિબલ ન કરે. જરૂરિયાત ઓછી થઈ જાય એટલે વધારાની વસ્તુનાં ત્યાગ કરવાનાં છે.

પરિબરને કિંદયા માટે અને બીજાનાં અવનમા ને ઉતારવા માટે વિચારોની, આનની, પેમાની ચહેંચાડી કરી નાખવાની છે.

આપણે આજે સંબંધમાંથી જાદા નીકળવાનું છે. જરૂરિયાતમાં વધારે વસ્તુ ઓછી કરવામાં વધારેમાં વધારે પાપ લાગે છે.

નખ માટે ચવાધી, તેમાં મેજા બદલ છે કે.દેને જાગી જાય છે, અને કે જે જરૂર લાગે, નખ કપડી પણ જાય છે અને દુખ થાય છે. તેમ પરિબલ વધારવાથી અવનમે પુખ્ત નુકસાન થાય છે અવનમારાતિ મગની નથી, મદમા કહેરા થાય છે. પુષ્પરિવાર આ અનુભવ કરેલા નથી.

મન અને મગજ નખખાં હોય તો શી દગા થાય? લોકો આવા માનવીને ખામત કહે છે. આંગળી ચીંધીને કહે છે કે : 'તેના મગજનો એક સ્કુ ઢીલો થઈ ગયો છે.'

મન નખખું હોવાથી સત્યનો નિર્ણય થઈ શકતો નથી. માનવી વિવેક ખોઈ બેસે છે. આથી અસારને તે સાર માની લે છે, સારને અસાર. ભાગમાં મુખ અને ત્યાગમાં દુઃખ.

આત્મ પરિણામ આજ એ આવ્યું છે કે આજનો માનવી અનેક સગવડો અને સાધનો વચ્ચે પણ દુઃખી છે, સંતપ્ત છે, અજંખાથી ઘેરાયેલો છે.

જરૂર છે મનને સુદૃઢ કરવાની. જરૂર છે વૃત્તિઓને સ્થિર કરવાની. જરૂર છે વાસનાઓ અને કામનાઓને નિયંત્રણમાં રાખવાની.

અને સૌથી વધુ જરૂર છે આત્માથી વિખૂટા પડી ગયેલા મનને ફરીથી આત્મામાં પરોવવાની, ઢીલા પડી ગયેલા મનના સ્કૂને દૃઢ કરી એને આત્મા સાથે જોડી દેવાની.

૮ ❖ સી એટલે રાયમ

ઝીના એવનમા મંચમનું નરવેંડાણું બેઠઈએ મલમ
કિનાકાને એવનની આમખાન શાખવાનો કે એવવાદ મલિન
એ કિનાકાને કમ્પું "તમે તુડી જલવ, કાલુ કે અમને
દરવું દરવું અદામક કાવનું નથા "

ત્યાં કિનાકાને કમ્પું : "એ એ તુડી વરડું, તો
તમારે મલિનને કાગમા કેલવાઈ જયુ પડે, અને મ
મામને મુખની કાકેડા નહીં" તેમ નાપા, એવનની
આમખાન મંચમ કપી કિનાકા નહીં વાલ, તો એવન ને
ત્યા એટલાઈ કડે ને નાશ પામશે.

દિવાળીના દિવસોમા થદિ તેરને કાકેડી પુલન થા કે
થદિ યોદને કાગી માતાની દખાનમા અને અમ : રાવન,
પુલન એટલે મલમનીની પુલ થા કે અ.મ જોમ, થન
કેવાની, થાકિન કેવાની અને થિલા કેવાની રાવન કે

પરવાને અદાથે અને અરજ કનું જાન, ર કે
મારે દોરે તે જન.

૮ ❁ કારખાનું

આજ માનવી મોટાં મોટાં કારખાનાં સ્થાપે છે. ઔદ્યોગિક વિસ્તારમાં સત-દિવસ કારખાનાં ધમધમે છે. લાખો રૂપિયાની દિમતના માલનું ઉત્પાદન થાય છે.

આ જ કારખાનાંમાં બહુલાઈ પડે છે તો ઉત્પાદન સ્થગિત થઈ જાય છે. વ્યક્તિગત અને રાષ્ટ્રીય આવકમાં તેનાથી મોટી ખોટ જાય છે.

માનવી જડ કારખાનાંને ચલાવે છે, તેની તાકાતને સુપેરે ઓળખે છે, પણ ખુદ પોતાનો દેહ એક જખરદસ્ત કારખાનું છે તે ભૂલી જાય છે.

આ મનખાદેહ દ્વારા આધ્યાત્મિક ઉત્પાદન કરવાનું છે. તેમાંથી પ્રેમ, કરુણા, મૈત્રી, શાંતિ વગેરે જાંચી જાતનો માલ ઉત્પન્ન કરવાનો છે.

કારખાનું નફો રળવા ચલાવાય છે, વધુ શ્રીમંત બનવા ચલાવાય છે. તે ખોટમાં જાય તો કોઈ કારખાનું ચલાવવાની મૂર્ખામી કરતું નથી.

પરંતુ પોતાનું દેહરૂપી કારખાનું ખોટમાં ચાલે

← ❖ મુરખવાન વંનુ

વનુ જેમ કિંમતી હોય તેમ તેને તપાસવાનું-
માપવાનું માથન શુદ્ધ હોય. લોકડા દરવા અનાજ મુરખ
વાન છે, તેથી તેને માપવા માટે કાંટો નાંખા હોય છે.
મોના દરવા લીધા અને ફાંસા મુરખવાન હોય છે, તેથી
તેમને નોતપાનો કાંટો શુદ્ધ હોય છે.

જમનમા વીંધી વધારે મુરખવાન વનુ ધર્મ જ ને.
તેથી ધર્મ શુદ્ધ મુદ્ધિથી જાગૃતી કાંટો અસાધ્ય ન હોય
તે માપ અસાધ્ય જાગૃતી શકાય નથી.

આપણી મુદ્ધિ શુદ્ધ ને રિધર હોયી જોઈએ આપણ,
મિત્ર-વની અંદર નાખે પટેલા છે, તે તપાસવા શુદ્ધ મુદ્ધિ
જોઈએ, અરિહંત, નિહ, આધાર, દયાધાર અને શાપુત
દુષ્કનનું રૂપ અનાવવાનું છે મુદ્ધિ શુદ્ધ ને રિધર
અને છે ધર્મ તારાજીવ છે, ધર્મ સમયકાલ રૂપ છે.

૯ ❖ લક્ષ્ય

માનવી ત્યારે શુદ્ધમાં રહેતો હતો. એ યુગમાં તે ગોદાળુ વાપરતો હતો. એ જ માનવી જંગલમાં વસવા લાગ્યો, ત્યારે તેણે તીર-કામડાં વાપરવા માંડ્યાં. એ પછી સમયના વહેતાં પ્રવાહ સાથે તેણે લક્ષ્યવેધના સાધનો-શસ્ત્રોમાં અભૂતપૂર્વ પ્રગતિ કરી. તેણે બંદૂક શોધી. રાયફલ શોધી, તોપ અને મિસાઇલ્સ પણ શોધ્યાં.

ગોદાળુ હોય કે બંદૂક, તોપ હોય કે મિસાઇલ્સ, આ બધાં જ શસ્ત્રો લક્ષ્ય પર તકાય છે. જેને મારવાના છે, વીંધવાના છે તેના પર તે મંડાય છે.

ફળ તોડવા માટે ફેંકાયેલ ગોદાળુ ફળ પર તાકેલી ન હોય તો ફળ નથી તૂટતું. બંદૂક, તોપ, મિસાઇલ્સ પણ ત્યારે જ લક્ષ્યને વેધી શકે છે, જ્યારે તેનું નિશાન ચોક્કસ હોય છે. નિશાન ચોક્કસ ન હોય તો આમાંથી એક પણ હથિયાર લક્ષ્યવેધ નથી કરી શકતું.

જડ પદાર્થો પ્રત્યે આટલો ચોક્કસ માનવી પોતાના જીવનના લક્ષ્ય પ્રત્યે કેટલો બેઠરકાર રહે છે!

બગવાન મહાવીર જીનમ દયગીને પાદવાદ કર્યું
 છે કે 'હૈ જીનમ ! એક દાનુ પાનુ તું પ્રમોદ કરીગ નરી'
 દાનુનું અર્થેનાં નમય દી પાછાં આવનાં નરી નંધી તેના
 નડુપંચાગ દરવાનો છે. નમય સ્વંચાગ છે, તે કહી પકડી
 માદાનો નથી, ને તે પકડી માદાચ નો દાહી શાકાનો નથી
 બગવાન નીમંદર પાનુ નમયને દાહી શાકા નથી. નમયને
 દાહી નરી, પાનુ ખરીદી શાકાચ છે. તે ખરીદી શાકાચ કે
 બદુશુણુ થદે જેની પાને નમજાનુ છે, તે જ નમયને વાદ.
 દાયામા વાપરે છે જે વાદનું બાચ છે, તે ગયા પછી પાનુ
 આવનુ નથી ખાદે આવની કાદાનું કમ વાદે જ દાહી
 ગઈ કાદાની વાનને જુદીને વાદને શુંદર બનાવવાનો દે
 પ્રયેક દિવસે વાદવના કરી દેવાનો કે ચિંદગી રાહી.સ
 પદ નરી, વાદ પદ દુવવાની છે

નમય તે પાદિત. પ્રવાદની કોમ વાદે રાહ છે
 રવાદ,ય, નય, કાદાચ, દપદ. બને દાનુ. રાહને
 રીપ.વાનો છે, વાદવાનો છે, રાહને. કોમ બને તેમ
 વાદવાનો છે.

પ્રથમ મનને ઐર કન્ડીશન કરેા. મનને અંસારની દ્રામનાઓ અને વાસનાઓથી હંક કરેા. અને તને ત્યાં જશેા ત્યાં બંધે શીતપત્તા જ શીતપત્તા અનુભવશેા.

પ્રથમ મગજને સાઉન્ડ-પ્રક્ર કરેા. વિચારેા અને વિકારેાના અવાજને મગજમાં ઘૂસવા જ ન દેા. મોડના જુમરાણને મગજમાં દાખલ જ ન થવા દેા. દુન્યવી અવાજોને એક વાર મગજમાં આવતાં બંધ કરી દેા અને તમે બારે ઘોંઘાટમાં પણ નિરવ શાંતિ માણી શકશેા.

આથી જ કહેવાનું કે મક્કાનને નહિ મનને ઐર-કન્ડીશન બતાવેા, મગજને સાઉન્ડ-પ્રક્ર બતાવેા.

પાથેષ

કંઘન, કુટુંબ, કાથા અને કામ એ દ્યાર જમનમાં દેખાય છે, પણ એ દ્યારમાંથી કોઈ એક પણ માથે આવવાનું નથી. દાન, શિયળ, નપ અને ભાવ માથે આવવાનાં છે, એ આ દ્યાર નરિ દેાય, નો પેલા શાક ને; માથે આવવાના જ છે.

માનવી બદાગ્યામ તથા, ત્યારે માથે આવવાનું બાથું લઈ તથા છે માનવી ગમાર નથી, પાતાની મગ્ગવટ માદ્યવવા માનવી ખુબ જ પારંગત છે.

સ્ત્રવનમા લાંબા લાંબા પ્રવાસના અંત નથી, કંટે નથી. અંત નથી એવા પ્રવાસમાં ક્ષાત્રી વીરંગલા માનવી પાને આવવાનું શું? પ્રવાસમાં માથે મગ્ગવટ ન લેતાં નેને ક્ષાત્રીના ગમાર કહે છે, દરેક માનવી પાતાને પંડિત માને છે, પણ આવજાનું માલુખાનું ક્યાં શુધીનું? દત્તાપત્ત એ છે કે નેના વિદ્યામ શાંતિમય દેાય

લાંબા પથે જવા માટે જવનું બાથું આવવાનું છે કીર્તિ માધનો તમારા મધા પાંતે બીજાના દાધમા જવાના છે.

જવબાધામા ક્ષાર અંત છે

૧. દાન શુએ દાસેવાતા શુવચેનોનું કવન;
૨. વિદ્યારૂપું મનન
૩. નિરિકાસ-દ ક્રિદો ૫૨ સંકલ્પ-એ આ મગ્ગરૂ નિ
૪. સમજણપૂર્વકેનું વિદ્યારૂપું આરૂર,

જીવન પણ એક મકાન છે. મોટા બાગવા આ જીવતા મકાનો આજે બેમાર અને બેટોળ છે. આઉટ ગોક ઉદ છે.

કારણ માનવીએ પાને જીવવાનો કોઈ નકશો નથી બનાવ્યો. જીવન જીવીને પાને કયાં પહોંચવું છે તેનું લક્ષ્ય નક્કી નથી કર્યું.

નકશા વિના મકાન નહિ.

લક્ષ્ય વિના જીવન નહિ.

જીવનની સુંદર ઈમારત ઊભી કરવી હોય તો જીવન જીવવાનો નકશો બનાવો. અને આ નકશો તમને શ્રમણ ભગવંત દોરી આપશે.

વીતરાગ ભગવંતનો આ સીધો પ્રતિનિધિ તમારા જીવનનો જે નકશો બનાવશે તેમાં સુખ જ હશે. શાંતિ જ હશે. કારણ—

શ્રમણ તો જીવન ઈમારતનો આર્કિટેક્ટ છે.

૧૪ ઝ નવપદ

નવપદગુણા એક ગાયે મનને સાંધવાનું છે, જેથી
ને અટકતું અટકી નવ વકવળીં છે અટ પર વિજય મેળવે
છે, જ્યારે નિદ્રાએક ધીર દાજડોએક પર વિજય મેળવે છે.

અદાઈ દેવ રહિત, અંતરના કાનુએક પર વિજય
પ્રાપ્ત કરનાર, પ્રભુ જગતને જેનાર અરિદેવ છે.

અરિદેવો આકાશવાતા છે, નિદ્રાં બન્ન આકાશી છે.
નિદ્રાંને એકાગ્રપ્રાપ્તનાર અરિદેવો છે કૃપાંશન નવુ નથી,
પ્રભુ જેને એકાગ્રપ્રાપ્તનાર અનુભવ છે, તેમ શિદ્ધો નવા નથી.
પ્રભુ જેને એકાગ્રપ્રાપ્તનાર અરિદેવો છે.

ગાગાની કાપીરૂપ અરિદેવો છે તારું પેદાશને
પ્રમંદરૂપી અભનેશ આપે છે, તેથી અરિદેવનું નામ પરુ
લેવાય છે.

આપણા આ પ્રાણે જ્ઞાન અરિદેવ કરે છે. ર.ગ.

આ બાવના અને વેદનાથી અપાતું દાન પાત્ર
કૃપા જેવું છે.

નમારે આત્માનંદના રૂપ આપવો હોય નો વસિ
અને વિદ્યારથી નહિ, બાવના અને વેદનાથી દાન કરે.

એથી ચ આગળ વધીને કહું નો સદગ જીવન
પ્રત્યે આત્માવાનું એવું તાદાત્મ્ય સાધે કે દાન આપા-
આપ જ થઈ જાય.

૧.૫. ઝ જ્ઞાન અને જ્ઞાની

ઉત્તરાર્ધન સૂત્રમાં પ્રભુ જણાવે છે કે ભાગ્યદેવે
નાનકડી યન્નુ મેળવવા માટે માટી યન્નુ જતી રહે છે,
પણ મમત્તુ આત્મે કિંમતી યન્નુ મેળવવા માટે નાની
યન્નુ જતી રહે છે નાનું જાળકે એક પીંપડમીનના
ગરલામાં પાતાનું ધકોનું આપી દે છે.

દંડિયોની તૃપ્તિ અને ભૌતિક સુખે પામતા આ
ભાગ્યદેવે દુષ્ટન દુષ્ટી રજા છે, જ્યારે પવિત્ર આત્મા
ને દુષ્ટનભવ આત્માના જ વિચાર રહી રહ્યા છે.

આપણા અંતરના દ્વાર જેવું અંધ છે, અંતરના
તિમિર છે, દેશ છે અંધારા કેપારામાં આપણે, નેત્રમ
રાખત નથી શતા, માટી ચાર પાત્રી જઈએ છ કે
કાપળી, મનની, આયાની અને દોહર્મ. એટલે એવા
અંતરમાં પ્રવેશી છે, પણ જ્ઞાનને મારવા અંતરને જતા
દારી ખુલી કાઢ છે.

પ્રમાણના ઝાંઝાટ નીકળના રહ્યા. અંધારુ જામનું
ગયું. ક્યારે કોઈની ગયો તેની ખબર જ ન પડી. પણ
કયાં પડી એક પણ મચ્છર ન ફરક્યો.

બીતરના જીવનનું પણ એવું જ છે. અજાનું
અંધારું છે ત્યાં સુધી વિકાસના મચ્છરના ડાંગ આત્માને
લાગતા જ રહેવાના.

આ ડાંગથી બચવાનો, મચ્છરના ત્રાસથી ઉગર-
વાનો માત્ર એક જ ઉપાય છે : જ્ઞાનનો મૂળ કુશ અને
વિકાસે ગાયબ.

૧૬ ❖ પ્રકાશપત્ર

નેમરિંક બનાવ જીવનને પ્રેરણા આપે છે કુલ
જીવન જીવે છે, નીચળ આપે છે અને મારું હૃદય આપે
છે, તે બેઠેલ મનમાં જુઓ માથે છે અને જિજ્ઞાસા
નરન જ વિદ્યાર આપી જાય છે કે 'જીવે છે, ખરે છે
અને મરેલા ટાંચે કાગળ આપતાં જીવનની મર્યાદા બદલે
જાય છે.'

'જાતીની કિડીને નેમરિંક મર્યાદા દે છે' એવું
ચિત્ર બેઠેલ પાંચકુમારને મર્યાદાપાત્રતા થાય છે અને
જેટલાક ચિત્રો પણ આપ્યાની ઉન્નતિ કરે છે

પ્રજ્ઞાની જન્મ મુનિ પળ આપાનું પ્રેરણા આપી
જાય છે મર્યાદા બેઠેલાઓ આપણી પ્રતિભા બેઠેલ
વિદ્યારના દર્શન થાય છે જાણનારના રીતિ આદરણ.
મુનિ બેઠેલ આપણા જાણે બેઠેલ જાય છે મર્યાદાપાત્ર.
રીતિ જીવનપરવારિની મુનિ બેઠેલ જન્મના દર્શન
થાય છે.

નેમરિંક બનાવો, ચિત્રો, મુનિઓ, રીતિને
જાણીની જાણી જીવનને પસંદાપી જાય છે, અને જીવન
દાર બેઠેલ છે, નેમરિંક જાણનાર મર્યાદા પસંદ છે, અને
આપણા મર્યાદાપાત્ર વિદ્યાર છે

પતંગ સાનુકૂળ પાનમાં જ ઊડે છે. જીવનની પતંગનું તેડું નથી, તે સાનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ અને સંતેજોમાં ઊડે છે.

જીવનની પતંગને જેટલો ભાગડૂતી દોર છેડ્યો તેટલી તે ઊડ્યો, પણ દરેક પતંગ કપાય છે તેમ જીવનની પતંગ પણ આયુષ્યકર્મ પૂરું થતાં એક દિવસ કપાય છે.

કાગળની પતંગ જમીન પર જ પાછી પટકાય છે. જીવનની પતંગ ધારો તો તેને ઉચ્ચ ફેંકી શકાય છે.

આ માટે જરૂર છે ભોગોને ખતમ કરવાની, કામનાઓનો નાશ કરવાની અને સાધનાના દોરથી તેને ઉચ્ચ લઈ જવાની.

તૃષ્ણાના દોરથી જીવનની પતંગ જમીન પર પટકાયે, તપના દોરથી જીવનની પતંગ સદાય આત્માના આકાશમાં ચગેલી રહેશે.

આત્મામાં એટલા બધા એકતીન થઈ જવાનું કે જાવાનું ભૂલી જવાય, પીવાનું ભૂલી જવાય, એ જમન આપું વિસરી જવાય. માત્ર એક જ સ્મૃતિ એ સંવેદન રહે કે હું આત્મા છું.

આત્માનુકૂળી તપ મનના વિદારાને બદલ કરે અને મનને આત્માના અનુબલ્લ કરાવે છે. આત્મા આદ્યાર્થકાર કરાવે છે.

તપથી આત્માને પામવાનો છે, આત્મા આત્મા પામે છે ત્યારે તે પરમાત્મા બને છે.

૧૮ જ નય અને પ્રમાણ

ચતુર્થું એક બાજુનું જઈને આપે તે નય કે
એક જ ચાત્રને મુખ્ય બનાવી, જમણી બીજી બાજી
ચતુર્થાને બીજી બનાવવી તે નય કે નય એકનું સાધુ નહીં.

બાજી ચતુર્થા મદકાકરી એક ચતુર્થા અને કે, તે
પ્રમાણ કે,

નયના મિત્રાત્વ દેવા કે અને પ્રમાણના સંબંધ વ
દેવા કે

એનદરેન પ્રમાણથી પેન્ના નયને રાધે કે રાધ
અને અશાયનું મિત્રાત્વ કેવડે દુવનના અવધાવ
અમ આથી ચાત્રને તારવી દેવાનું કે, એ સ અપરે, દેવદેવે
જાણે કે 'દુ' હડ પીતું છ' ખરી રીતે આપરે, હડ અર
કાંઈના બીજાંને રીતે

દુવનના અવધાવ નય અને પ્રમાણ, હા. કે કે

ગિજનની કદી

આ બરફની અને પેદાશની ઇન્દ્રિયોની વાસનાને
જાંઘી પેશામાં આવે. આંખને આત્મામાં વિચર કરવામાં
આવે. જ્ઞાનને ધર્મશાસ્ત્રીમાં પડેલી રાખવામાં આવે--તે
આ જ માનવજાતને સમૃદ્ધ કરી દે. ઇન્દ્રિયોને જાંઘી
દેવાથી તે અદભુત પરિણામો પ્રાપ્ત કરી શકે.

આજે સૌથી વધુ જરૂર છે બરફની વૃત્તિઓ અને
વિચારોને, કુંદાગ્ર મારતી વાસનાઓ અને કામનાઓને
જાંધવાની.

જે પાતાને પાતાના આત્મામાં બદલ કરે છે તે
અવશ્ય મુક્તિ પામે છે.

નયના ગ્રા' મિશ્રણને પ્રમાણ કહેવાય છે. દૃષ્ટિયા દૃષ્ટિયા ગણનાં એ દૃષ્ટિયા બને છે. દૃષ્ટિયા બેનકે નય બને એ દૃષ્ટિયા ને પ્રમાણ છે

નયને આધારે વ્યાસનું જગત શ્રીમંતે વિદ્યાર્થ કરના શકનું નથી. વિદ્યાર્થને નયથી કહી કહેવાના બને પ્રમાણથી પૂરા કહેવાના. બેનકનું નય છે બેનકના પ્રમાણ કરાવી શકનું નથી. કાળને આધારે નયથી થાય છે, વાર્તાના વિદ્યાર પ્રમાણથી થાય છે, 'કાળ'ના નયથી બેનક જ વિદ્યાર બને પ્રમાણથી બેનક આધારે થાય છે

નય દ્વારા બેનકની પ્રાપ્તિ થાય છે બને પ્રમાણ દ્વારા નિર્ણય લેવાય છે.

"આપા" બેનકવાળી શબ્દ લેવાય છે, બેનક બેનકનું (નયમાં) બને બેનકના નિર્ણય નિર્ણયમાં બેનક છે.

પ્રમાણને કાળને લેવાને આધારે છે. કુલવાળા છે. જ્ઞાન નો દેહની ખાસ લેવા છે, જ્ઞાન નો જ્ઞાનને આધારે છે. જ્ઞાન બેનક, બેનકે કિશોર નિર્ણય છે, જ્ઞાન બેનક, જ્ઞાન બેનક થાય છે.

કિશોર બેનકે કહી કહી છે: કાળે કાળે છે. કિશોર શબ્દ કહે છે: કાળે કાળે છે. કાળે

કેમનું દળાવું ન મળે ત્યાં મુખી ગાળે એક વસ્તુ
પણ ગણવી શકેના નથી.

મન પણ એક ગાળે છે. આ ગાળાને વિષય અને
ક્રમયની શરૂઆતમાં ફેંકવાનો છે. આ માટે મન
પર દળાવું લાગવું પડશે. જિજ્ઞાસાને પેરાવવી પડશે.
લેટલા લેટલો જિજ્ઞાસા મનને ચક્રે આપશે તેટલા
લેટથી તે આંતરિક શરૂઆતી આગળીમાં જઈ ને દુશ્મ
નોને ખત્મ કરશે.

સ્વરાત્ય, આત્માનું રાત્ય દેવાની રાખવું હશે તે
કામકોથ આદિ છ મહાશત્રુઓને ખત્મ કરવા પડશે.
આ માટે મનના ગાળાને બારે દળાવૃથી છંક તેમના પર
ફેંકવો પડશે.

અને મનના ગાળાને ફેંકવા માટે આત્માને પામવાની
જિજ્ઞાસા તીવ્રથી ચ તીવ્ર, ઉત્કટમાં ઉત્કટ રાખવી પડશે.

૧૦ ❖ બૃંદ

સાગર ખીર છે, ગંભીર છે, તપસ્વી પણ છે.

સાગરનું પાણી દોષ ગીતું નથી. ગીવે છે તે તેનાથી
સુદાતું ગળું ગીતનું નથી. તરંગ એની મેં એની જ રહે
છે. હાલદું સાગરનું પાણી પીવાથી માં ખારું બની જાય છે.

સાગર જાણે છે કે પોતે ખારો છે. આથી જ એ
પોતાની ખારાશ મિટાવી દેવા ખડક સાથે ભેરથી માથાં
પછાડે છે.

પરંતુ સાગર માત્ર માથું જ નથી પછાડતો,
અખોલપણે, દૃઢ શ્રદ્ધાથી અને કૃશીય ફરિયાદ કયાં વિના
સમજાવથી તે તપ પણ કરે છે.

પોતાની જાતને તે તપાવે છે. સૂર્યની અસહ્ય
ગરમીને એ પોતાની છાતી પર ઝીલે છે. ગગન ક્યારેક
આગ ચોકે છે. માનવ સૃષ્ટિ એ ધોમધખતા તાપથી
આકુળ-બ્યાકુળ બની જાય છે. ત્યારે સાગર એ ગરમીને
પોતાના અણુએ અણુમાં પ્રસરવા દે છે.

ભૂગોળનું વિજ્ઞાન કહે છે કે સૂર્યની ગરમીથી
સાગરના પાણીની વરાળ બને છે. એ વરાળ હાથે ચડે

મુ'શારમાં ૪ આદર્શ દેખાવવાનો છે. આજે દવામાં મોટાની વાતો થાય છે. જીવનમાં હાહાકાર હોય છે.

માનવને આદર્શ કોઈકેના જીવનને ૪૨૪ પ્રેરણા આપે છે. જીવન લોકપ્રકાશને માટે જીવાય નો જીવન માર્ગક થાય છે જીવનમાં ત્યાગની મહત્તા છે. તથા વિના નિહિતાં કમ કરી માન્ય થવા નથી જીવનમાં અમુક મુશ્કેલી-આદર્શ આવશ્યક છે. ભલે મુશ્કેલી કે અઠ આપતું ન બની શકે, પણ એકાદ મહાગુણનો નાનો બનીને પ્રકાશ જીવનમાં પ્રાપ્તી થાય.

૬૭

મ'યમપારીનું રમણી આપણને શંકા
અપાય છે મ'યમપારીને શાવળને કમ છે " તમે
શામનો બેસા કરીને જાણો, તો તમને જ શા.
તમારી માથે નેત્રો " ત્યારે શાવળ કરે છે કે
" શામનું રમણી કરે શંકા, ત્યારે મને તારી શા.
નેત્રોનું પણ મને જાણી શકું મને કેમ કો.કે.
મોની બની જવાનું મને થાય છે " મુનું રમણી
કરવા આપણે જાણે પ્રેમથી જાણે જાણે

૩૩

૧૧ :: આંખ

મીઝાઈમાં ન મીઝાઈ છે. ત્રીમણમાં ન કડવાઈ છે. શુભાળની પાંખડીઓમાં ન મુંવાળપ છે. કાંટામાં ન લીક્ષ્મતા છે.

અ નામની વ્યક્તિએ અશમાં પડેયોં છે. તેનાં અશમાંના કાચનો રંગ સફેદ છે.

બ નામની વ્યક્તિએ પડેરેલ અશમાંના કાચનો રંગ લાલ છે.

કોઈએ લીલા કાચનાં અશમાં પડેયોં છે, તો કોઈએ આસમાની રંગનાં.

આ બધા જ અશમાંધારીઓ એક જ વસ્તુને જુએ છે, પણ કોઈને એ વસ્તુ છે તેવી જ દેખાય છે, કોઈને લીલી તો કોઈને આસમાની.

આમાં વાંક શું વસ્તુનો છે? ના. વસ્તુ તો છે તેવી ને તેવી જ છે, પણ આંખ પર રંગીન કાચનાં અશમાં પડેયોં છે એટલે દરેકને એક જ વસ્તુ જુઠા જુઠા રંગની દેખાય છે.

૨૩ ઝંઝામિયો

આપના માટે ઝંઝામિયાનું કામ કદનાર અને આપનાં નાનકાં મુલકાનું હિં કાચકારી પાને નિષ્કામ આપી વલય નો અહીંકિ બની વલય હિં, અને નિષ્કામ પાને એ આગમ આપે નો દીકર બની વલય હિં આપુ કાચક આગાન હિં, હયા ઝેરી રોવા કાચા અપાંદા અપાં, દેવાઈ રોગ અપાંદે હિં.

અગિયાર કાચક હિં, અને કુલકાન કાચક હિં કાચક અને કાચક જુદા પાડી કાચક નાની અગિયારકુલ રાન અગિયાર હિં.

એના જે રંગાનેા અપાંદા કાચક હિં એ અગિયાર હિં, અગિયારકે કાચક અને કુલકે રા.ક.કુ

કાચકાન અપાંદા રંગાની રંગાનેા એ અગિયાર રંગાનેા રા.ક.કુ અને રંગાની આપનાં અપાંદા કાચક હિં કુલ અગિયાર

અગિયાર કાચકાન અગિયાર હિં, અગિયાર કાચક અગિયાર કુલ હિં કુલકાન અગિયાર હિં અને કુલકાન કુલકાન હિં.

૧૨ ❁ સાગર

નદી કદાચત વહે છે. પસાડ પરથી નીકળી અનેક વિસ્તારમાં વહેતી વહેતી તે કંઈક સાગરમાં મળે છે.

સાગર ઘૂંચે છે, ઊછળે છે; નદીઓને પાણીને તે વધુ ઘૂંચવાટ કરે છે.

નદીઓનું પાણી મીઠું છે. સાગરનું પાણી ખારું. નદી તો એની એ જ છે, જે પર્વતમાંથી નીકળી સાગરમાં સમાઈ જાય છે. તેનું પાણી એનું એ જ છે—જે પાણી ખીને લોકો પોતાની તરફ ડિપાવે છે.

તો સાગરનું પાણી ખારું કેમ? સાગર ખારો ખારો કેમ? નદીઓના મીઠા પાણીથી બનેલા સાગરનું પાણી માનવી થુંકી કેમ નાંખે છે?

કારણ, નદી સમાજવાદી છે, સાગર સંગ્રહાષોર છે.

પર્વતની ગોદમાંથી નીકળેલી નદી જ્યાં જ્યાં વહે છે ત્યાં ત્યાં તે પોતાનું પાણી આપતી આપતી આગળ વધે છે.

નદી દાન કરે છે, વહેંચે છે. ઉદારતાથી તે આપે છે. સાગર નથી દાન કરતો, નથી વહેંચતો, નથી કોઈને સ્વેચ્છાએ આપતો.

પેશામાં ન સુખ છે, ન દુઃખ. પ્રતિજ્ઞામાં ન
આનંદ છે, ન આંનુ. પ્રેમમાં ન ઉત્સાહ છે, ન ઉત્સર્ગ.
ગરમાં ન શાંતિ છે, ન કલગત.

આત્મા તો મુખથી સગર છે, આનંદથી છતોછત
છે. ઉત્સાહથી તે ઉત્સાહ છે. આત્મા તો શાંતિસ્વરૂપ છે.

તમે ચૂંટ્યા સગાવાવતા હો કે સગડી, પ્રાયમત્ત
પેટાવતા હો કે ગેસ. એના ઉપર તમે જ્યારે પાણીની
તપેલી મૂકો છો, ત્યારે એમાંનું પાણી ઠંડું લેાય છે. એ
જ સાધનોને તમે સગાવો છો તો પાણી ગરમ થાય છે.

વાસ્તવમાં પાણી ગરમ નથી હોતું; ગરમ કરવાથી
તે ગરમ બને છે. પણ એ જ ગરમ પાણી નીચેનું
બળતણ બંધ પડી જતાં વળી પાછું એ ઠંડું પડી જાય
છે. આમ પાણીનો સ્વભાવ ઠંડકનો છે.

એ જ પાણીને રેફ્રીજેટરમાં મૂકો તો એ પાણી
ખરફ થઈ જશે. પણ ખરફ એ તેનો સ્વભાવ નથી
આથી જ ખરફ બહાર મૂકતાં તે ફરી પોતાના પ્રવાહિત
રૂપમાં આવી જાય છે.

૨૬ યોગની વિશિષ્ટતા

જાથે જાતુ કરતા યોગના જાતુ ઝીંઘી વડી જાય છે ત્રીકિક વ્યવસ્થાદે એ ગાથા વ્યવસ્થાદે નથી પણ તે આત્મ, તે પસંદાવી નાથે તે ગાથા વ્યવસ્થાદે છે અથવા આત્મા પ્રાપ્તથી અદાન જાની જાય છે યોગથી વ્યવસ્થા અને ત્રિવેદ તે સ્વસ્થ થાય છે જ્યાં કુપી અને વિવેક નથી, ત્યાં માર્ગી ક્રિયા નકારી છે તે આકાશમાં વિદ્યામાયુ કરેલા જેવી વાયુ છે, જ્યાં કુપી ક્રિયાની અવસ્થા અને જ્યાં વાયુ ત્યાં માર્ગી ક્રિયાની કાર્ત્ત્વિય નથી વાયુ આત્માવસ્થા વાયુની સુખ અને દુઃખ અને પ્રવૃત્તિ કરે છે, તેમ ક્રિયા પણ અને પ્રવૃત્તિ કરે તેવી તેની કાર્ત્ત્વિય આત્મા, જે ક્રિયા કરીએ તેવીએ, તે કાર્ત્ત્વિય આત્મા, પણ આત્મા આત્મા આત્મા કરે કરવાની છે

અનની સમાધિ કોમળી કહે છે આત્માની સુખ અને દુઃખ જાની ન કરે, તેમ કોમળી કહેવાને કહે, જે સુખ અને દુઃખ નથી કુલ અને સ.સ. ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯

મન અને આત્મા એક થાય તો ત્યારે આત્મા
ભવોનાં કર્મો ખરવા પામે છે.

બાકીની ત્રણ આંગળીઓ આ કર્મોનો સર્વોચ્ચ સ્વરૂપ
દરવા માટે બળ આપે છે. એ ત્રણ આંગળીઓ પ્રતીક
છે સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્ચારિત્રની.

આ સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રી મન
આત્મામાં એકાધાર બને છે ત્યારે આત્મા પર કાગેર
દેવ અને કર્મની વર્ગબાંધો છૂટી જાય છે. પછી રહી
જાય છે માત્ર એક આત્મજાત અથોત આત્મા.

આંગળીઓના આ વેતપિત આધ્યાત્મિક સૌન્દર્યને
જે પામે છે તેનો ઉદ્ધાર થઈ જાય છે.

રૂપ અને સૌન્દર્ય વચ્ચે આ જ મહત્વનો
તફાવત છે.

રૂપ જીવને ભંગાર દરે છે, સૌન્દર્ય જીવનો ઉદ્ધાર.

૨૭ ઝ ઠગુ ને ત્યાગ

મરણકાળ દરિયામાં આન્માના દૃશ્યમા મરણનો
 જાન થઈ છે માનવીના જીવનમાં મરણની બીજામાં
 રોય તો મેંમા મરણ ગાંડીના દુઝો મરણના દૃશ્યને જીવ
 નામે જાન ન ગદ્યાપાય, માખાન સાથે પાન ન ગદ્યાપાય
 કદાચે જીવ તો અન્નિના મરણની બેપાળાં કદાચે
 મરણ માખાન પાન અન્નિના મરણની થી બની ગદ્ય છે
 પાન કદાચે દૃશ્ય તો જીવનું દુઝ બેપાળાં કદાચે
 ગદ્ય છે જીવનું દુઝ બેપાળાં દુઝ અર્થ, જાન
 જાન કદાચે જીવનના દુઝને દુઝ ન કદાચે જાન
 કદાચે જીવ નથી અર્થને જાનના જીવનું દુઝ બેપાળાં
 ખાલી ખાલી ગદ્યે કદાચે, જાન તો દુઝને દુઝ કદાચે
 જાન દુઝે જીવનું દુઝ કદાચે કદાચે જાન, જાન
 જીવના કદાચે દુઝને કદાચે ગદ્યે અર્થ

- જાન, જાનના જાનને જીવનને જાનને જાનને
 • દુઝ કદાચે કદાચે કદાચે જાનને જાનને જાનને
 દુઝ કદાચે કદાચે કદાચે જાનને જાનને જાનને
 જીવના કદાચે જાનને જાનને

તું તારી બીજર છે, તું પણ તારૂં પિત્તનું જીવન
તો તપાસ; શું તારા જીવનમાં કોઈ દોષ નથી? બંને
દુનિયાની નજરે તું એકજેન્ટ (જુનો કરતો) ન પડાયો
હો, પણ શું તો કોઈ જ ખુનો કે અપરાધ નથી કર્યો?

તેંય બૂંટો કરી છે, તારા જીવનમાંય ઘણાં દોષ
છે. તારા અંતરમાંય નીંદા યોગ્ય ઘણી બાંધગી બરી છે.

પણ પોતા તરફ વળેલી ઘણુ ઘણુ આંગળીઓના
ક્રિશ્નાને આજ ક્યો માનની નિહાળે છે?

આત્માને પામવો હશે તો પ્રથમ બીજર ભેડું
પડશે; અંતર તરફ મોં રાખતી આંગળીઓનો સંકેત
સમજવો પડશે; સામાને નહિ પણ સ્વને તિસ્કારવો
પડશે; સામાની નહિ પણ સ્વની નિંદા કરવી પડશે;
બીજની નહિ પણ પોતાની ઘુમ્મી કરવી પડશે.

સ્વનિંદા કરો, સ્વને સંમાર્જિત કરો. સ્વ શુદ્ધ
બનશે એટલે આત્મા આપોઆપ પરમાત્મા બનશે.

ૐ

એટલે ૧૦૦૧ ટોલર કેમ માગ્યા ? નો અન્વિનિયદે
જવાબ આપ્યો : 'દુધોદા માગવાની કિંમત એક ટોલર
અને બુદ્ધિની (દષ્ટિની) કિંમત ૧૦૦૦ ટોલરની છે !'

જે દોઢો આગળ બાબતો છે, તેમની ૫.૦૦ જ્ઞાન
અને દષ્ટિ અને દોષ છે. પાછળ બીજી ગ્રંથાંશોની પાંચ
જ્ઞાન જ્ઞાન દોષ છે. જ્ઞાન જગતને કામ લાગે છે, બધારે
દષ્ટિ આપાને કામ લાગે છે.

પાતાની અંદર રહેલા દષ્ટિનો અભાવ માનવને
કદાચદી બનાવે છે

દષ્ટિવાળો માનવ દુઃખ જાણે મલકાય ના.
અને મુખમાં મલકાય નથી. બીજાના દુઃખમાં રસ ના
પાતાના દુઃખમાં કિંમત રાખે છે

દષ્ટિ જગતને જ્ઞાન નકામું છે

આપણને જ્ઞાનના અદારથી કેપાક છે. ૫૦ અંક
કારણ કેપાણું નથી બધારે દષ્ટિ બાધે બધે ભા. ૫૦
કારણ કેપાક છે કેમકારી માનવને બધારે કેપાક
બાધે છે, બધારે કેપાક રીતે આપણને કેપાક
કેપાક છે કેપાક કેપાકે અંતરની. રી. ૫૦ કેપાકે.
કેપાકે બાધે દષ્ટિ. બધારે કેપાક તે. ૫૦ તરફ છે.

"નદીમાં પાણી સનું ને?"

"સનું."

અને મને સમજાઈ ગયું કે ઠંડી સવા મને શું કહેવા માટે, છે.

નદીનાં પાણીનો એ પ્રવાહ છે કે તેના કાંઠે જે આવે તેને ને શીતળતા આવે છે, સંસ્કાર આવે છે. પેટાળમાં દટાયેલ અણલીડ બીજને તે પાવે છે, સંવર્ધન છે. અને પછી બીજ ધરતીને ચીરીને તેનું માથું સૂર્ય સામે ઊંચું કરે છે. નદીના પવિત્ર સ્પર્શથી તે આનંદનું ગીત ગાય છે અને ઉદ્ઘાસનું નૃત્ય કરે છે.

સત્સંગનો મહિમા આ જ છે. સંતોની પાસે તમે જોસો અને તમારું જીવન મદિંદ્રી હોડશે, બીતરમાં દટાયેલ શુભ લાગણીઓ આત્માના ગીત ગાતી બનશે અને તમે આત્મોદ્ઘાસનું નૃત્ય કરવા લાગી જશો.

ૐ

૨૬ ડ શ્રદા

કાશિવાદેને જાણ્યાનમા માન, મું' કે ' શ્રદાથી મ નાન
ભાગદને તરી જઈએ હડોએ " તે. એકવાર જાણ્યાન
ભાંભાયા જાના જાનામા તરી આવી તેને મપ કે "જાણ્યાન
૫૨ શ્રદા તેમ તે મ'શાદમાતર તરી શકાય તે આ તે.
તરી કે " એમ પિતારી પૂરે પૂરી શ્રદાથી તરીમ પા.
મૂકયા અને જામીન ૫૨ શ્રદા તેમ પાણીમા આવી ના.
જાણ્યાનમા મમમવાર પેળાવવા કુર મ'શાદને પૂરે
' આવા પૂરમા છુ આવી કેવી રીતે ? " જાણ્યાન, જાણ્યા
જાણ્યા " મનામા ના.મથી મ'શાદ પાર કે ૧૨ કે ૧૩, ૧૪,
પાર કેમ ન ઉતરાય ? " છુ તે, તરીમ. ૫૨ ૧, ૨, ૩,
૪ અને તરીમા ૧૨મા મ' જાણ્યાન તે તેમ, જાણ્યાનમા આ.જ.
શ્રદા ૧૧."

જા શ્રદાદેને કુરને તવાઈ ઉતરે જાણ્યાન કે, જાણ્યા
આમતરી ૧૨માત્ર મન કેકુ અને તરી. ૫૨ ૨, ૩, ૪,
આજવા મના, પછુ એવે. ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૨
તરી ૫૨ ન કેરી ૨, ૩, ૪.

આ આજ નેને નહીં જાણતી, નહીં જાણતી; એ
તો તેના જીવનને પ્રકાશ આપે છે.

ચોના બાંને છે, બાંનેય મંદાનું પ્રવચન સાંભળે
છે. પણ પહેલા સાંભળીને કરું ન પામતો નહીં. એકે-
બાક રહે છે; જિંદગીબર—જગ્યાએ બીજો પ્રવચનને પાતાલ
જીવનમાં અસ્થિતાર્ય કરે છે, અને એને તે પરમાત્મા બને છે.

અવળ કરે તો અમળ બનવા માટે કરતે, અવળ
નું સતત સ્મરણ કરતે. પ્રભુના સ્મરણમાં સ્વનું વિસ્મરણ
એટલે જ ઉત્તમ મરણ, બચનું મરણ.

કેળવણી માન્યતાને કેળવણા માટે કે, પ્રત્યા પિના
છટેકા જ નથી, પણ પ્રયત્ન કરીને પ્રવણા કે,
આપણે યત્નને નેઈ કારીએ કરીએ, પણ તેને વચ્ચે
આપણે કારણ નથી

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ୧୩୫ ଡାକବାଣୀ ଆବରଣ ଓ, ଏହା ଗ. ୧
 ଖାଣ୍ଡ ଡାକବାଣୀ ଓ, ଚିନ୍ତା ଆବରଣ ୨୮୩ ଗାନ୍ଧିଜୀ, ବିପ୍ଳବ, ଗାନ୍ଧି
 ବିପ୍ଳବ ଆନ୍ତରାଳିଆ ଗାନ୍ଧି ଓ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗାନ୍ଧି, ଏ. ୧. ୧.
 ଗାନ୍ଧି-ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ୧୩୫ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗାନ୍ଧି, ଏହା ଗ. ୧. ୧. ୧.
 ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ୧୩୫ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗାନ୍ଧି, ଗାନ୍ଧି ୧୨. ୧. ୧. ୧.
 ଓ, ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ୧୩୫ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗାନ୍ଧି

[illegible]

અંબારાની દેવ સહે તેા અંબારામાં પણ મહામત
આત્રી શકાશે. પરંતુ અંતરમાં અંબારું સહે, તેા બધા
બધ બરકતું પડશે, બળતું પડશે.

તેા આરતમાં પ્રકાશ કરવા આપણું પ્રયત્ન કરીએ
તેા અંતરમાં પણ પ્રકાશ કરવાના પ્રયત્ન કરવેા જરૂરી છે.

આ પ્રકાશ મેળવવા, આ નીજગી મેળવવા સાધુ-
ઓના-સતોના અને શાસ્ત્રોના સંગ કરો.

૩૨ છ નિખાલસતા

જોની ખાંભી પિયા લઈએ તેને પૂજનીય શુદ્ધ માનવા
 જોઈએ, જાનના પ્રકાશ આપ્યા અને ભૂલ્યાને મારાં
 બતાવ્યા તેવા મુકને પૂજવા જોઈએ તેમનાં ૮૫૧૧
 બેંબાબજ મુખી વાળી શકાતા નથી

એક દબામને એક મગ આપવા દેતા તેવા તે
 પાતાની મેલી અદ્દર આકાશમા રાખતા અને જુદા જુદા
 ને ફેલી લઈ લેતા, આ પિયા તે દબામ ખાંભી એક
 છાપુ દીખ્યા અને પૂર કરીને એક છાપુ ખાંભી
 લોકો આકાશમા રાખતા આપે અમ કાર જોઈ લોકો
 તેના બાજે, કયા જામ્યા પાંદે લોકોએ પૂછ્યું કે “આ
 પિયા આપ જોની ખાંભી દીખ્યા ?” ત્યારે છાપુ કહે કે
 “હું તો વિભાજ્ય કરીને જુદા લોકો કરીને આ, પિયા
 દીખી આપે કાં.”

છાપુએ છાપુને બાજે લોકો તેમને અમલક
 કરી તેમને પૂછે આકાશમા રહેજું ખાંભી કરીને છાપુ
 છાપુના બાજે ખર પડ્યું અને લોકો તેમને છાપુ કૂટી કૂટી

કમાલ છે આજનો માનવી!

આજે અનુશાસનની નહિ પરંતુ આ-માન્ય ધારણ
ની જરૂર છે.

આજે અનુશાસિતા વિશાસની નહિ, આત્મશાસિતા
વિશાસની જરૂર છે.

੩੪ * ਦੋਹਾ

ਸਾਥ ਅਧਾਰਨਾ ਦੋਹਾ ਤੇ ਅਧਾਰਨਾ, ਅਧਾਰਨਾ ਪਿਆਰਨਾ
ਨੇ ਅਧਾਰਨਾ ਪਿਆਰਨਾ ਅਧਾਰਨਾ ਨੀਧਿ ਤੇ ਅਧਾਰਨਾ
ਆਪਾਹੀ ਦੁਖ ਤੇ.

ਦੋਹਾ ਪਾਠੇ ਅਧਾਰ, ਅਧਾਰ, ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਦੋਹਾ ਤੇ,
ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਤੇ ਅਧਾਰਿ ਦੋਹਾ ਦੁਖਾਅ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ
ਅਧਾਰਿ ਤੇ ਤੇ, ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਤੇ
ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਤੇ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ
ਅਧਾਰਿ ਤੇ.

ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ
ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ
ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ
ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ

ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ
ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ ਅਧਾਰਿ

વરીકલામાં ન પદાર્થમાં ગુણ છે, ન પ્રેમમાં આનંદ. એ માત્ર દૃષ્ટિબદ્ધ છે. ગુણ પદાર્થમાં નથી. પદાર્થમાં એવી દૃષ્ટિથી જોવામાં આવે છે આથી તે જટલ પદાર્થ કે જીવંત વ્યક્તિ ગુણવાળી લાગે છે.

આથી તમે વસ્તુઓ પ્રત્યે જોવાની તમારી દૃષ્ટિ બદલી નાંખો.

એક વખત તમે દૃષ્ટિ બદલો, આત્માને જહંનમ બીતર દૃષ્ટિ કરો; આત્માને જુવો, અને જીવનમાં તમને કયાંયેય દુઃખની વેદના નહિ સતાવે.

૩૫. ૪ વિવેક

વિવેક એટલે ચાલી અણલ જે આપણને મારી કે
ગાડાને ભેદીને આપણને તેના પ્રભુ કયા આપે કે
ગાડાને વિવેક નથી પાળે નયન, નામિકા માન બને
મુખ તથા મારી આપણને અને ગાડાને બધાના કા કા
કે જાડ આપણે જે ભેવાળું પેાથ કે, તે કા જે રંગ
પાળે જ્યારે ગાડા જે ન ભેવાળું પેાથ તે જાડ કે,
જે ન બાધાવાળું પેાથ તે પાલી નામે કે જાડ કાલે
આપણે જેડા ન ભેવાળું કે, તે ભેદીને કાલે કેડે
આપણે જ્યારે જાડ નય કે કાલે બાળાને કેડે
કે, તેનું મારાડે તેડે કાલે કાલે કે કાલે કાલે
જ્યારે કેડે, વિવેક જાડ જાડવા, કાલી કે.

એ જિ કાલી તાલ ન બાલે તે બાલે કેડે કાલે
કેડે, કાલ કે કાલે જ્યારે કાલે કાલે કાલે
જાડ તાલવાં કે કાલે કાલે કાલે કાલે કેડે
કાલે કાલે કેડે.

ધર્મ મંગેલ પણ માણસને કર્મકામમાંથી આપવાન કરે છે.
આધુજો અને શાસ્ત્રો નો જીવતાં રહાય છે. દુરમનોના
વાંચે ભૂંડા પાતે પરાજીત ન થયું હોય નો આ જીવતાં
રહાયેનાં સદાય ઉપયોગ કરે.

આધુજો અભ્યાસ કરે.

શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે.

३७ * शुभ

[illegible][illegible]

$\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$ 是 $\mathbb{R}^n$ 中 n 个线性无关的向量，
 $\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_m$ 是 $\mathbb{R}^n$ 中 m 个线性无关的向量，
 $\gamma_1, \gamma_2, \dots, \gamma_k$ 是 $\mathbb{R}^n$ 中 k 个线性无关的向量。

આથી જ આ વિષય અને જ્ઞાપની એકામ હોડને નાથના
વતગૃતિરૂપી સિગ્નલની જરૂર છે.

આત્માની વતગૃતિ રૂપે તેા વિષય અને જ્ઞાપ
કદા જ અકસ્માત નરિ સર્જે.

આ ઉપરાંત સિગ્નલ બીજે પણ એક મહત્વનો
સંદેશ આપે છે : નમશે તેા આત્મવિકાસની ગતિ
ચાલુ રહેશે. અધ્ધ રહેશે, અધ્ધકારમાં હવશે તેા
આત્માનો વિકાસ સ્થગિત થઈ જશે.

३८ ❖ भा'न'द्व'य

આભાષિતાએ પુત્રની માદુરમિ જા ઉપાસી નેત્રે કે,
અને આપા પીવામાં અને મિદાનુમાં આભાષે દીકરાની
આત્માનાનિના આદર શાખેલા નેત્રે એ એક આભા પિતાના
દાદાને દાદાદુ મળ્યાને કે "કે, પુત્ર ? જુ મને,
મુઠ્ઠા કે, નિરજન, નિરજા કે, અમર, અમર કે
અંધારના આગ દી આભાને અમર ભળાયા નાં કે, જ
જામમાં નિરજાને ભળા દાખ્યાની કે, દાખ્યા પાખ્યાને
ભળા દાખ્યાને કે, જો કે નિરજાને કે, કે ને દાખ્યાને,
અર્થે નાં કે, કે ને, કે ને, કે ને, કે ને, કે ને,
કે નાં કે ? કે નાં કે ને, કે ને, કે ને, કે ને,
કે ને ને ?"

[illegible]

૩૨ ❀ રાષ્ટ્રદેવજી

રાષ્ટ્રદેવજી ખંડની નિગાળ ખારીના મોટા પડદાએ બહાર નજર કરી તો તેના શ્વાસ ઘટીક થઈ ગયો. એ દૃશ્ય જોઈ તેના હૃદયે બળતરા થવા માંડી. તેની આંખો ગુસ્સાથી લાલગંગા થઈ ગઈ.

તેણે જોયું; મેદાનની વચગાંવચ્ચ એક સાંબલા પર એક કપડું બધામાં ફરકી રહ્યું છે. મેદાનમાં બનરો લોકો ભેગા થયાં છે અને તેઓ એ કપડા તરફ જઈ તેને સલામ કરી રહ્યા છે.

પડદાનું મન ખંડ પોકારી ઊઠ્યું : “એ હાથ જોટલા પડદાનું આણું સન્માન? શું બળ્યું છે એનામાં આટલું બધું તે બધા તેને સલામ ભરે છે? એ ટૂકડા કરતાં તો મારું રૂપ બજરમાન છે. ભારતના સર્વોચ્ચ નેતાના મહત્વના ખંડમાં મારું સ્થાન છે. એરકન્ડીશનની મને સુવિધા છે. મોટા મોટા માંધાતાઓ રોજ મારે ત્યાં આવે છે. આવડો મોટો હું છતાંય આ પતાકડીનું આટલું બધું ગૌરવ?”

પડદો ધૂંઆફૂંઆ થઈ ગયો. તે લગલગ રડવા જેવો થઈ ગયો. પોતાની આવી ઉપેક્ષા તેનાથી સહન ન થઈ શકી.

૪૧. ઝ અરૂપી આત્મા

એરડો ઉછળીને જેમ ઉપર જ લાય છે. તેમ આત્મા પણ દેહમાંથી નીકળી ઉપર જવાનો પ્રયત્ન કરે છે; પણ જે ગતિનું આયુષ્ય બાંધ્યું હોય તે ગતિમા આત્માને જવું પડે છે.

આત્માની સાથે રહેલાં કાર્મણ, તૈન્મય શરીરને જ જોરાક બેઈએ છીએ; ખાય છે, ત્યાં જ શરીર બંધાય છે.

આત્માનાં પ્રવેશ પછી પહેલા આહાર. પછી શરીર. પછી દ્રવિયો, શ્વાસોશ્વાસ, લાપા અને મન એમ છ પ્રકારે આપણું બંધારણ થાય છે. આત્મા આત્માજ રહે છે. તિયંત્રમાં લાય કે નારકમાં લાય પણ આત્માનું સ્વરૂપ બદલાતું નથી. આત્મા શુદ્ધ છે, ભુદ્ધ છે, નિરંજન, નિરાકાર છે, અમર, અમર, અરૂપી છે.

આપણાથી ઉપરના નહીં, પણ નીચેનાનો નિવાર કરીને સાધનામાં જ આગળ વધવાનું છે.

ઝેરની ગંધથી મને ચાકર આવવા માંડ્યા. મારો
આરા ફેલાવા લાગ્યો. મને લાગ્યું કે હું હમણાં મરી
જઈશ. મરી નહિ જઉં તો બેભાન તો જરૂર થઈ જઈશ.

એ ગંધ કાતિલ ઝેરની હતી.

‘ગભરાશો નહિ, હમણાં આ જ ઝેરથી તમે ફરી
વધુ સ્વસ્થ બની જશો.’ વિજ્ઞાનિકે મને આશ્વાસન આપ્યું.

ધેન ભરી આંખે મેં જોયું. તેણે એ કાતિલ ઝેરને
બીજા દ્રવ્યો સાથે મેળવ્યું, તેમાં રંગીન પ્રવાહી રહેયું,
જેરથી એ મીઠાણ હલાવ્યું.

‘લો, આ પી લવ.’ વિજ્ઞાનીએ હસતાં હસતાં કહ્યું.

હું બાણનો હતો કે એ મીઠાણમાં, મને બેભાન
કરી મૂકનાર પેલું ઝેર છે. છતાંય ગટગટાવી ગયો.

જે જ સેકન્ડમાં મારી આંખો પુનઃ જવાન બની ગઈ.
મને ખૂબ જ સ્ફુર્તિ અને તાઝગીનો અનુભવ થયો.

આ અનુભવથી હું કહી શકું છું કે :—

રાગ ઝેર છે. પણ — વીતરાગ પરનો રાગ એક
અમૃત છે.

૪૩ ❖ પ્રેમ

મારે આત્મા છે, તેવો જ આત્મા જગતના
પ્રાણીઓમાં રહેલો છે. મને મુખ ગમે છે, અને દુઃખ
ગમતું નથી, તેમ જગતના સર્વ પ્રાણીઓને મુખ ગમે છે.

ખરાબ કામ કરનારને વખોટી નથી નાંખવાનો,
પણ પ્રેમથી તેને મુખર્થે વાળવાનો છે. આપણે કોઈવાર
ખરાબ વાતવશમાં મૂકાઈ જઈએ છીએ, ત્યારે ન
કરવાનું કરી બેસીએ છીએ. તેથી આપણા પાપને ધોનાર
પ્રભુની વાણી અને સંતના આશીર્વાદ છે.

પ્રભુ પાને તો વેચ્યા, ચાર, વ્યલિચારી, કાઢીધો
આવે, પણ પ્રભુ તેનો તિરસ્કાર નથી કરતા; પણ પ્રભુ
તેમને શુભ વાતોમાં પ્રેમથી ભેટી દે છે, તેમને પલટાવી
દે છે. પ્રભુ પાસે તો કરુણાનું ઝરણું વહ્યા જ કરતું હોય
છે, તેથી આપું જગત મુખી બને, કર્મથી મુક્ત બને
અને મોક્ષનાં અનંત મુખો મળી બાથ તેના માટે જ સર્વ
સાધના કરે છે.

ભવદોગ છે, ન માત્રમ કેરતાય સુખોથી આ દોગમાં
જીવ અબરી રહ્યો છે, સારી રહ્યો છે, એને મટાડવા માટે
દોગ સવારે અને સાંજે પ્રતિક્રમણ કરવું પડશે. દોગ
સવારે જ્યાજ્ઞાન સંભળી મનભાવનું મેદોગ કરાવવું પડશે.
વિગુન્ન ભાવથી દોગ એક સામાયિક કરવું પડશે.

આ સાથે અનર્થ વિચારવાનું બંધ, અનર્થ કરવાનું
બંધ.

ધીરજ ધરશે તો જરૂર ભવદોગ ઘટશે. ભવ
સુધરશે અને સુધરતાં પછી બાર તિથિએ તપ કરવો
પડશે, પર્વના દિવસોમાં તપ અને ત્યાગ બંને કરવા પડશે.

“અને ભવદોગ સંપૂર્ણ મટાડવો હોય તો ?”
કોઈ એ પૂછ્યું. “તો સંસારનો સંપૂર્ણ ત્યાગ કરવો પડશે.”

૪૫ ❧ ત્યાગ

ત્યાગમાં જેમ જેમ જ્ઞાનનો રંગ પૂરાવા માટે, તેમ તેમ ત્યાગનો રંગ વધારે પાકો જનતો જાય છે. ત્યાગ અને સાદાર્થ એ આપણો આનંદ છે. અને દરેક વસ્તુ સમજીને કરવાથી આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. “હું” એક છું” આ શબ્દો મમત્વને દૂર કરવા માટે છે, દીનતા લાવવા માટે નથી, મોહને દૂર કરવા માટે છે.

જેની પાસે કંઈ નથી, તેની (સાધુની) પાસે અવંશ્ય છે. જેની પાસે બધું જ છે, તેની (અંસારીની) પાસે કંઈ નથી, એક આત્મિકવાદ છે, બીજો ભૌતિકવાદ છે. અહીંથી જઈશું ત્યારે આત્મક્રમાણી જ સાથે આવવાની છે, ભૌતિક વસ્તુઓ બધી જ અહીં મૂકીને જવાનું છે. માટે જે સાથે આવવાની હોય તેવી ક્રમાણી અત્યારે કરી લેવાની છે તેથી સાધુ ક્ષણેક્ષણ જ્ઞાનની સાધના જ કરે છે.

❶

અવન છે સાથ હૃદયને સાંભી દેવામાં.

અવન છે ખાને પરમેશ્વરમાં નમાવવામાં.

અવન છે આંખને આત્મામાં સ્થિર કરવામાં.

કંઠમાં દેવમાં દેવાધિદેવનું સાતત્ય છે તો અવન છે. અને એવા જ અવનને સૌ નમસ્કાર કરે છે.

૪૭ ❖ વાસના

બ્યસનો ઇન્દ્રિયોને આપણો, તેટલી ઇન્દ્રિયો વધારે તોફાન કરશે. ભવની વાસનાનો ત્યાગ એટલે જ મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે. જ્યોતનો સ્વભાવ તો ઉપર જવાનો છે, તેવો જ સ્વભાવ આત્માનો છે. ઇન્દ્રિયોને ત્યાગ, તપ ને સંયમથી છૂતવાની છે. ભવમાં રાગવું એ આત્માનો સ્વભાવ નથી. આત્માનો સ્વભાવ તો ભવનો વિરુદ્ધ છે, માટે ભવની વાસનાને જોર કરવાની છે.

વિષયોના પાપથી ઇન્દ્રિયો આત્માને દોરડાની જેમ બાંધી દે છે, જેથી આત્મા મુક્ત બનતો નથી. સિંહને પલ્લુ જો બાંધી દેવામાં આવે તો તે પલ્લુ શુદ્ધામ ઘર્ષ જાય છે, પરવશ બની જાય છે, તેમ વાસનાથી, વિકારથી, વિષયોથી, વિકલ્પથી આત્મા બંધાઈ જાય છે.

આત્માને પરમાત્મા બનાવવાની બધાં ઇચ્છા ઘર્ષ, ત્યાં છૂવન બહાણું જશે અને ત્યાગ, સંયમ, અપરિમલ, મેત્રી, પ્રેમ, હિમા, એવા અનંત શુભો આવતા જશે.

“તેના આ શ્રીમંતોના પાણી મળીને જરૂરીઓ છે, તેમને બધાનક બગરોગ વાગુ પડે છે, એટલું જ નહિ તેઓ અનેક રોગથી મેરામંત્ર છે. તેમને બહુકારે સારવારથી કરવા માટે તેમની સારવાર જરૂરી કરવી જરૂરી છે જેથી તેમનું જીવન અને મરણ બંને મુખરે.”

નિરાશુ બાજાને શ્રીમંતોની પ્રથમ પસંદગી અંગે વધુ સમજ આપતાં મેં કહ્યું: “અમે સાધુઓ તો કમ્પાઉન્ડરો છીએ, આચાર્યો ક્ષીરશયન-સર્જન છે અને તીર્થંકરો છે ક્ષેત્રન-રીટર્ન એમ.ડી. જેવા નિષ્ણાત ડોક્ટરો. અમે કમ્પાઉન્ડરો તો એ સર્જન અને નિષ્ણાતોની સૂચના મુજબ સારવાર કરીએ છીએ.”

૪૯ ❖ સર્જન

એક શ્રમથી સર્જન થાય છે, બીજા શ્રમથી પાન થાય છે. માણસના બે જાતના વિચાર છે : એક વિચારથી ઉપર જાય છે, બીજા વિચારથી નીચે જાય છે.

પ્રભુના વચન પ્રમાણે ચાલનાર ઉર્ધ્વગામી બને છે, અને વચન વિરુદ્ધ ચાલનાર અધોગતિમાં ચાલ્યો જાય છે. જ્ઞાની દરેક ક્રિયા કર્મ બધાવવા માટે કરે છે, જ્યારે અજ્ઞાનીની ક્રિયા કર્મ બંધન માટે થાય છે.

એક દારૂડિયાને સમજાવવા જાંડનમાં દીનબંધુ શેજ તેની પાસે જતા. દારૂડિયો કહે કે “બને ભગવાનમાં વિશ્વાસ નથી,” ત્યારે દીનબંધુ કહે કે “તારામાં ભગવાનને વિશ્વાસ છે.” પ્રકાશને શ્રદ્ધા છે કે હું અધિકારને ફર કરી શકીશ. તેમ જ્ઞાનીને વિશ્વાસ છે કે દારૂડિયામાં, ચારમાં પણ દિવ્ય આત્મા પડેલો છે, તે દિવ્ય આત્માને ઉપર લઈ જવાનો છે. આત્માને પરમાત્મા બનાવવાનો છે.

❖

૬૭

१०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १००
१०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १००
१०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १००

१०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १००

१०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १००
१०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १०० १००

૫.૧ ❖ શ્રુતજ્ઞાન

રૂઢિતક પદ્યર પર ધૂળ લાગેલી હોય ત્યારે તેનું પારદર્શકપણું ભણી શકાતું નથી, પણ તે શુદ્ધ થયા પછી તેની કિંમત અમૂલ્ય બની જાય છે. આ આત્મા આઠ કર્મના પડથી ઘેરાયેલો છે. તેથી તે સંસારમાં રખડે છે.

આત્માનો શુભ જ્ઞાનનો છે. જેમ જેમ જ્ઞાન આવતું જાય છે, તેમ તેમ આત્મા શુદ્ધ બનતો જાય છે. જ્ઞાનથી આત્માનો વિચાર કરવાનો છે. પોતાને અને પરને પ્રકાશિત કરતું હોય તો તે જ્ઞાન જ છે.

શ્રુતજ્ઞાન બોલતું છે અને કેવળજ્ઞાન મૂંઝું છે. કેવળજ્ઞાનને બતાવનાર શ્રુતજ્ઞાન છે.

સંસારને પાર કરાવનાર શ્રુતજ્ઞાન છે. આ આત્મા જ્યારે મુક્ત બની જાય છે, ત્યારે તે મુખી થઈ જાય છે. ત્રિપૃષ્ઠ વામુદેવનો ક્રોધ પાતળો થતાં તે ભગવાન બની જાય છે અને વીર પ્રભુના કાનમાં જ્યારે ખીલા મારવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રભુ વિચારે છે કે અજ્ઞાનથી કરેલું કર્મ જ્ઞાનથી ભોગવવાનું છે. અધારામાં વાળેલી ગાંઠને પ્રકાશમાં ઊઠવાની છે.

આસો આસી પ્રેરે છે કે પ્રેમથી પરમાત્માને જે
પ્રભુમે છે, પ્રેરે છે તે પુર પરમાત્મા બને છે.

આથી જ કહેવાનું કે—

ન ભયથી નમો, ન દ્રોણથી નમો; નમો તો
પ્રેમથી નમો.

મુંઘીને સારું અપનાવવું જોઈએ. મોટા માણસ સારી વાત રાખે ને અરાબ ફેંકી દે.

ગણેશ મોટા ને વાહન નાનું ! ઉંદર નાનો છે. મોટા માણસનો સેક્રેટરી નાનો હોય, ત્યારે બાકીની નાની નાની વાત પણ લઈ આવે. બીજું મોટા માણસે નાનામાં નાનાને સ્થાન આપવું, તેનું માન જાળવવું જોઈએ, તેમજ નાનામાં પણ સદ્ગુણો રહેલા છે, તે અપનાવવા જોઈએ.

સદ્ગુણનું પ્રતિક ગણેશ છે.

પ્રભુની પાસે તો માત્ર પ્રકાશની જ માંગણી કરીને આપણા માર્ગમાં આગળ વધ્યા કરવાનું છે. રાજ્ય છોડ્યા પછી એક દિવસ ભવદરિ ગોદડી સ્ત્રીવતાં હતા, ત્યારે સોય દોરામાંથી નીકળી ગઈ, ત્યારે રાત પડી ગઈ હતી, તેથી સોયમાં દોરો પરોવી ન શક્યા. ત્યારે લક્ષ્મી દેવીએ રેશમી ગોદડી આપી, તો ભવદરિએ તે લેવાની ના પાડી, ત્યારે દેવીએ વરદાન માગવાનું કહ્યું. એટલે ભવદરિએ સોયમાં દોરો પરોવવાની માંગણી કરી.

“જુદા મા બદ, એ માલિક! એ વળેયને તે જન્મ નથી આપ્યો. એનની જન્મના તો હું છું.”

માલિકની બુદ્ધિએ વળેયને ખસેડીને અવગમાં મૂકાવ્યું.

ત્યાં આ બધાં જ-નિર્જેર, નાણાં અને અવેરાત, આની અને બુદ્ધિ-એક બડબડાટ તાસ્યથી અમરી ઉઠ્યા.

એ નવાગંનુકે પાતાનું હસ્યું માંડ દોડીને કહ્યું :
“લો, હું આ આસ્થો. તમે તમારે હવે અઘડે રાખો.”

એ ગયો અને માલિક ઘણ દર્દને ભોંય પર પછડાયો. તેનું લોટી થાળી ગયું અને આંખોના ડોળા બહાર નીકળી આવ્યા.

એ જનાર આત્મા હતો.

કેવી કરુણતા છે! જગતના માતવીઓ પોતાના પ્રાણાધારને વિસરી ન જાણે કેવી કેવી બડાઈ હાંકે છે!

આથી જ કહેવાનું કે- આત્મા ગયો તો બધું જ ગયું.

૫૪ ❧ સંત સમાગમ

મનુષ્યનેા સ્વભાવ પણ અનાદિકાગથી સંસારમાં લાગી ગયો છે; ઠંડીમાં જેટલી વાર ગરમ કપડાં પહેરશે, તેટલી જ વાર ઠંડી ઊડી જવાની. પણ જેવાં ગરમ કપડાં ઉનાર્યાં કે તરત જ ઠંડી લાગવાની. તેવી રીતે યજ્ઞ કરતાં કે સ્વાધ્યાય કરતાં શુભ વિચાર આવે, પણ જ્યાં સંસારની પ્રવૃત્તિમાં પડ્યા કે શુભ વિચાર ચાડ્યા જવાના માટે જીવનની છેલ્લી ઘડી સુધી પ્રભુની વાણીને સાંભળવાની છે.

સરોવરને કિનારે ઉનાગામાં શીતળતા મળે છે, તેમ સંતના સાનિધ્યમાં શાંતિ ને સુખ શાશ્વત્ મળે છે.

કોઈ આપણને ગાળ દે તોપણ આપણે શાંત રહેવાનું છે, એટલે આત્મા માણસ યાદી જશે. એકવાર એક પ્રીત્ (ધર્મશુર) ને યયું કે લોકો મને ચાહતા નથી અને આ સંસારી પરિક્ષુલ્લભને કેમ ચાહે છે ?

કારણ એ હતું કે પરિક્ષુલ્લભ પોતાના દુઃખના વિચારો લખતો અને તે લખાણો લોકોને ખૂબ જ ગમતાં.

— એક વાર પ્રીત્ પરિક્ષુલ્લભને ત્યાં લડવા ગયો.

પરંતુ માનવીનું મન બાહ્ય જ આત્મી શરમ અનુભવે છે. વાસના એક બળજ છે. મન તેને પહેલાં સળવેથી પંપાળે છે. એ પંપાળવા અને પકડી નખાણી બળવું ગમે છે અને એ બળ છે.

બળ છે અને વાસના વધુ વકરે છે. મન દુઃખી દુઃખી થઈ જાય છે. છતાંય તે કાં પંપાળે છે, કાં તેને બળ છે.

બળજ મટાડવા બળવું બંધ કરે.

વાસનાનું પળ તેવું જ છે. વાસનાને પંપાળો તો વધશે.

ન તેને પંપાળો, ન તેને બળો.

વાસના પર વિજય મેળવવો હોય તો તેને બળો નહિ, હળો.

પ.પ. ઋ નિર્ભયતા

પોતાનું માંસ જગતમાં મોંઘામાં મોઘી વરતુ છે અને પારકાનું માંસ જગતમાં સસ્તામાં સસ્તી વરતુ છે. જગતમાં આપણને પારકાના જીવનની કંઈ જ કિંમત નથી જોટલે કે આપણને અહિંસાની કદી કિંમત સમજાઈ નથી. કોઈના જીવનના ભોગે આપણે જીવવું પડતું હોય તો તેના કરતાં મોત સાફ. બીજાના પ્રાણ લેતાં આપણને બહુ જ દુઃખ થવું જોઈએ. આપણે લય-વેરમાંથી મુક્ત થવાનું છે.

જે માણસ હિંસક છે, તેને જ ભય છે. અહિંસક તો નિર્ભય છે. માણસ નબળો નથી, તેની વૃત્તિઓ તેને નબળી બનાવે છે. દોષ હોય તો જ માણસ નબળો પડી ભય છે. દોષ વગરના બનો. ઇન્દ્રિયો પર કાબુ રાખો, તો તમે નિર્ભય બની જશો. પરના આત્માને તારા જેવો જ માનવાનો છે.

❶

❶.....❶
❶.....❶ બીજાને છુટું કપડું હોય તેને યાદ ન કરે. ❶.....❶
❶.....❶

આત્માના અવાજને સાંભળવા તમે તમારો મનનો કાંટો કટી સ્વસ્વભાવના કેન્દ્ર (સેન્ટર) પર મૂકો છો ?

મનને આત્મામાં સ્થિર કરો, આત્માનું દિવ્ય સંગીત તમને સાંભળવા મળશે.

મનનો કાંટો જ્યાં મુઠ્ઠી આત્માના કેન્દ્ર પર ઘરાઘર તરિક્ક મૂકાય ત્યાં મુઠ્ઠી જીવનમાં વિષય અને કપાયનો ઘાંઘાટ જ સાંભળાયા કરશે.

દેહ રૂઢિઓ છે. ધ્યાન, યોગ, સમાધિ, સ્વાધ્યાય, વિષય અને કપાય તેનાં સેન્ટરો છે. મન કાંટો છે. આ કાંટો જ્યાં મૂકશે તેવા કાર્યક્રમ તે સેન્ટર પરથી રીતે થશે.

જીવન આખું જુમી ઊઠે એવો સંગીત કાર્યક્રમ સાંભળવો હોય તો મનના કાંટાને આત્માના કેન્દ્ર પર ઘરાઘર મૂકો.

૫૭ ❧ સાધન અને સાધ્ય

જેને વિભૂતિ બનવું છે, તેને પહેલાં આત્માની અનુભૂતિ કરવી પડે. જેનાથી શરીર આવે છે, તે આત્માનો જ વિચાર કરવાનો છે. જે આત્મ-તત્ત્વ છે, તેને સુક્રા કરવાનું છે; કારણ કે તે આત્મા કર્મના બંધનથી ચાર ગતિમાં ફરી રહ્યો છે, જન્મ, જરા, મરણના દુઃખમાં સંબરી રહ્યો છે.

શરીરને જાગવનારો (આત્મા) છે, ત્યાં સુધી જ સ્નેહિત્રો આપણને જાગવે છે. જે દેખાય છે, તેના નહીં પણ જે નથી દેખાતું, તેના જ સૌ મિત્ર છે. જગતમાં જે દેન્દ્રિત છે, તે દેખાતા નથી, અને જે શરીર દેખાય છે, તેને દેન્દ્રિત રાખનાર આત્મા જ છે.

શરીર એ તો આત્માનું મંદિર છે, માટે શરીરને સાધન માનવાનું છે, અને આત્માને સાધ્ય માનવાનો છે.

આત્માનો સ્વભાવ તો સદૃશ્યોનો છે, જ્યારે અઢાદે દોષો તો શરીરના છે.

૪૩ ❁ તાર

વીજળીનો તાંગાનો એક તાર જુદો પડ્યો છે. એવો જ બીજો એક તાર છે જેના પર રબ્બર ચઢાવેલું છે. જ્યારે વીજળીના જુદા તારને અડકવાનું કોઈ સાવસ નથી કરતું. કારણ એ જુદા તારનો સ્પર્શ કરવામાં જીવનું જોખમ છે. તે તારથી Shock લાગે છે.

વીજળીનું કનેક્શન ચાતુ દાય એવા એજ તાર પર રબ્બર લગાડેલું હોય તો જરાય ગભરાટ વિના તેનો સ્પર્શ કરી શકાય છે. તેને હાથમાં પણ પકડી રાખી શકાય છે.

માનવીનું મન જુદું હોય તો તે અનેક પ્રકારના શોક આપે છે. પરંતુ એજ મન પર સત્સંગ ચઢેલો હોય તો તેનાં સંસર્ગમાં આવનાર હર કોઈ નિર્ભય રહી શકે છે.

માનવી જ્યારે વિનયી, વિવેકી અને વૈરાગી બને છે ત્યારે તેને સંસારના કોઈ શોક નથી લાગતા.

સંસારના વિવિધ શોકથી બચવું હોય તો મન પર વિવેક અને વૈરાગ્યનું રબ્બર ચઢાવી દો.

૫૯ ❧ મતપાલન

મત લેા અને પછી અમલમાં ન મૂકેા, તો તેની કંઈ કિંમત નથી. મતો લેવામાં તગડા હીએ, અને પાળવામાં નબળા હીએ. એક મત બરાબર પાળયો, તો પીળાં ધણાં મતો તેની પાછળ એકાઈને આવશે.

એક ચોરે જૂઠું ન બોલવાનું મત લીધું. ચોરી કરવા ત્યાં સિપાઈએ પૂછ્યું તો તેણે તેને આશુ કહ્યું. તેણે ચોરી કરી ને તે પકડાયો તો રાજાને તેણે બધું સત્ય કહ્યું. રાજાએ પૂછ્યું : “તું ચોર છે, તો ચોર તરીકે તું કેમ તારી જાતને ઓળખાવે છે ?” ચોરે જવાબ આપ્યો : ‘ચોરી કરવી એ મારો ધંધો છે અને જૂઠું ન બોલવાની માધા છે.’ આ એક સાચા બોલવાનું મત પાળવાથી રાજા કેને સેનાપતિપદે મૂકે છે. એક મતનું પલ્લુ સાંગોપાંગ પાલન થાય તો દુશ્મન ઉજ્જવળ બની જાય.

મત લે, પલ્લુ લાવના ન હોય તો મત નડાશું બની જાય છે. દિવાસળી સગમાવતાં આઠે દિવાસ ન હોય તો પચનથી દિવાસળી ઓલવાઈ જાય છે. દિવાની આસપાસ ચીમની રાજવી પડે છે. ભાવના એ મતોનો ચીમની છે.

૪૫ ❁ કેન્દ્ર

મશીનમાં ફલાય-વ્હીલનું કાર્ય જ મદરવનું સ્થાન છે. આ વ્હીલ મશીનની તાકાતના સંકેત છે. આ વ્હીલ બરાબર કેન્દ્રમાં રહે છે. કેન્દ્રથી ન તો તે બહાર રહે છે, ન અંદર.

મશીન પર બારે વજન આવી પડે છે ત્યારે મશીન આ ફલાય-વ્હીલની સંચિત શક્તિ લે છે. તેનાથી ઇલેક્ટ્રીક મોટર પર દબાણ નથી આવતું.

આ દેહ પણ એક જળરહસ્ત મશીન છે. આ દેહ ત્યાં સુધી જ બરાબર કામ આપે છે ત્યાં સુધી તેનામાં આત્મા હોય છે.

આજે તો માનવીની એવી અવદશા થઈ છે કે તે પોતાના આત્માના કેન્દ્રને છોડીને છુલી રહ્યો છે. પરિણામે તેની બધી જ શક્તિઓ વેડફાય છે.

માનવીનું ફલાય-વ્હીલ આત્મામાં કેન્દ્રસ્થ ન હોવાથી આ મશીન કોઈ જ નક્કર કામ નથી આપતું.

ભલા ભાઈ ! મશીનમાંથી તારે ઊંચો માલ જોઈએ છે તો જરા તારું ફલાય-વ્હીલ બરાબર કેન્દ્રિત કર.

તન-મનને આત્મા સાથે જોડ અને પછી જો કે તારું મશીન તને કેવો ઊંચો માલ આપે છે !

બાળા મનોમન પશ્ચાત્તાપ કરે છે કે મેં કેવળીની આશાતના કરી! તેથી તેમણે મૃગાવતીની માફી માગી ને આપેલા સૌમ્ય કપડાને બૂલ સમજીને પશ્ચાત્તાપનાં ખળખળ કરતાં નીર વહાં ને અંદનબાળાએ કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કયું.

પશ્ચાત્તાપની પરકાણા પરમપદની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. પ્રાયશ્ચિત્ત કરી દૃઢ પ્રહારી જેવા ભયંકર ચાર તથા અશુન માગી જેવા નરાધમ રાક્ષસ જેવા પાપી આત્માએ પણ તે જ ભવમાં સુક્રિ પ્રાપ્ત કરી.

૧

દશંનથી યદ્વા, જ્ઞાનથી બળુને ચારિત્રથી માણી. ચારિત્રમાં જે મેળવીએ તે સાથે આવે છે, જ્યારે અંતરમાં જે મેળવીએ તે કંઈ પણ સાથે આવતું નથી. ચારિત્ર એટલે અંતર છોડવો એટલું જ નહીં પણ અગુલ ક્રિયાનો ત્યાગ, ને ગુલ ક્રિયાનો રાગ કરવાનો છે. ચારિત્રમાં અર્થ ને કામની વાતોનો ત્યાગ કરવાનો છે. હવે આ ત્યારે વાસકેપ જરૂર નાખવામાં આવે છે, પણ તે વાસકેપમાં 'ધર્મ' આપણા જીવનમાં ટકી રહે' તે આશા હોય છે.

૪૭ ❀ પંખા

પંખા ફૂલસ્તીકમાં મકાયા છે. પણ હવા નથી આવતી. કેમ? તેનાં પાંખિયા ઊંધા ફીટ થયા છે. ઊંધા પાંખિયાના કારણે તેની હવા ઉપર દેડકાય છે.

પંખાનું કામ હવા આપવાનું છે એ ખરું, પરંતુ તેના પાંખિયા સીધા હશે તો સીધી હવા આવશે. ઊંધા હશે તો હવા ઊંધી વત્તી જશે. આમાં હવાનો કોઈ વાંક નથી. હવા તો છે ત્યાંની ત્યાં જ છે, પરંતુ પાંખિયા સીધા કે ઊંધા હોવાથી હવાનો સાનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ અનુભવ થાય છે.

માનવમનનું પણ એવું જ છે. મન કુ-વિચારે કરે છે તો તેને નિદ્રાગીનો કડવો અનુભવ થાય છે. તે સંકુચિત વિચારે કરે તો દુનિયા તેને સ્વાર્થી અને ખરાબ જણાય છે.

એ જ માનવી સુ-વિચારે કરે છે તો નિદ્રાગી તેને જીવવા જેવી લાગે છે. ઉદારતાથી વિચારે છે તો તેને ચારે બાજુ પ્રેમ, ઉદારતા અને મૈત્રી અનુભવવા મળે છે.

આથી હે ભાઈ! તું તારી ભાવનાઓ બદલ. શુભ ભાવના ભાવ. મંગળ કામના કર અને નિદ્રાગીનો તને કોઈ ઓર જ અનુભવ થશે!

૬૨ ❧ ત્યાજ્ય જ્ઞાન

મરતી વખતે ઝવેરી કહી ગયો કે ‘હીકરા, બને ત્યાં સુધી તું કોઈની સામે હાથ માંડતો નહીં’, જ્યારે ખૂબ દુઃખ આવે, ત્યારે તિબ્બેરીમાં પડેલા હીરાને વેચી નાખજે.” દુઃખનાં ઝાડ ઉપાં પડેલા દિકરો પિતાના મિત્રને ત્યાં હીરા વેચવા ગયો, ત્યારે મિત્રે ના પાડી, અને થોડા પૈસા આપી ઘેર મોકલ્યો. પછી તે છોકરાને પોતાની દુકાને નોકરીમાં રાખ્યો અને તે ધંધામાં ખૂબ જ કુશળ થઈ ગયો. પછી તેણે હીરા વેચવાનો વિચાર આવતાં, તિબ્બેરીમાંથી હીરા કાઢ્યા. હવે તે હીરા પારખવામાં કુશળ થઈ ગયો હતો, એટલે તેણે હીરા જોયા તો તે માત્ર કાચના કટકા હતા. ઈજ્જત સાચવવા માટે તેના પિતાએ આમ કયું હતું.

આમ આપણા ગુરુઓ શુદ્ધ-અશુદ્ધનો વિવેક આપે છે. સાચા-ખોટાને, છોડવા લાયક અને ઝાંડણ કરવા લાયક શું છે, તેનો ખ્યાલ આપે છે.

“છોટો તેના કરતાં છોડવા લાયકનું જ્ઞાન આપવું વધારે જરૂરી છે.”

૪૯ ❀ પંકચર

સાયકલ ગમે નેરલી સારી હોય, મોટર બહે ફોરેનથી કમ્પાટ કરી હોય, જલ્દાજ બહે રશિયા કે અમેરિકાએ બેટ આપ્યું હોય, બસ બહે માત્ર દેશના સાધનોથી બનાવી હોય પણ — સાયકલમાં પંકચર પડે, ટાયરમાંથી હવા નીકળી જાય, જલ્દાજમાં કાણું પડે તો ?

ન સાયકલ આલી શકે છે, ન બસ-મોટર દોડી શકે છે, ન જલ્દાજ આગળ તરી શકે છે.

એક નાનું સરખું પંકચર કે કાણું આવા તોતીંગ સાધનોને પણ નાકામયાળ બનાવી દે છે.

તો શું જીવનમાં વિષય અને કપાયતા કાણું હોય તો એ શું નિર્ધારિત સ્થળે પહોંચી શકે જરૂં ?

જીવન નાજુક છે. ગમે તે પણે કામ, કોઈ વગેરેથી તેમાં પંકચર પડી જ જાય છે. પણ માનવીની આ તે કેવી મૂળાંમી અને અજ્ઞાન ? મોટરનાં પંકચરને તે તુરત સમારે છે અને અનેક પંકચરોથી, વિષય-કપાયથી કાણું બનેલાં જીવનને તે સમારતો જ નથી !

જીવનને તેજ દોડાવવું હોય તો તેમાં કયાંય પંકચર ન પડે તે માટે સાવધ રહો.

૬૪ ❧ સમક્ષિ દષ્ટિ

શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ અને ધર્મને ભૂલી જઈએ અને ખાતમાને ભૂલી માત્ર જડનો વિચાર કરીએ તે મિથ્યાદષ્ટિ છે. મિથ્યાદષ્ટિની ધર્મ કરવાની વૃત્તિ માત્ર જડ પદાર્થ મેળવવા માટે જ છે. કેટલાક આત્માઓ સમક્ષિ પામીને પાણું તૃમાવી દે છે અને જડ પદાર્થમાં પડી જાય છે સંધ્યા સમયે યોડું અજવાળું ને યોડું અંધારું હોય તેમ પહેલાં સ્વચક્ત્ર આલ્યા પછી મિથ્યાત્વ આવે તેની ખરાબર છે. સમક્ષિ જીવનમાં આવીને ચાટ્યું જાય છે. પુદ્ગલમાંથી પુદ્ગલની ભુદ્ધિ જાય અને આત્માની ભુદ્ધિ પ્રગટે અને ચૈતન્યનો પ્રકાશ પડે તેને ત્રીશુ' શુભસ્થાન કહે છે. સમક્ષિ આત્મા કદી દુઃખથી ગભરાતો નથી. જ્યારે દુઃખ પડે, ત્યારે મનમાં વિચારે છે કે મેં દુઃખનાં ખીજ વાળ્યાં છે, તો દુઃખનાં ફળ દું ભોગવું છું. આવેલાં દુઃખ તે સમતાથી ભોગવે છે. આર્તધ્યાનથી નવું દુઃખ જીભું નથી કરતો.

સદ્ગુણો આવી જાય અને ઈલકાઓ મળે તો વાંપો નથી, પણ સદ્ગુણો ન આવે અને ઈલકાઓ મળે તો

૫૨ ❀ કાગળ

આપણે કાગળ લખીને છીએ તો જેને કાગળ લખીએ છીએ તેનું નામ સરનામું પડે અને બરાબર લખીએ છીએ.

પણ સરનામું જાણસ લખવાથી ખતી નથી જતું. યોગ્ય ટિકિટ પણ લગાડવી પડે છે અને તેને ટપાલપેટીમાં પણ નાંખવો પડે છે. તો જ એ પત્ર જેને લખાયો હોય છે તેને મળે છે.

હવન પણ એક કાગળ છે. આ કાગળ પોસ્ટ કરવાનો છે. ક્યાં કરશો ? સંયમતા જોક્ષમાં.

પણ તે પહેલાં મુક્તિનું સરનામું બરાબર લખવું પડશે. નહિ તો કર્મરામ ટપાલી એ કાગળ ક્યાંક લખતે સ્થાને જ આપી દેશે.

હવનના કાગળ પર બરાબર મુક્તિનું સરનામું લખો અને તેના પર ગુરુ રૂપી યોગ્ય ટિકિટ લગાડો. ગુરુની ટિકિટ તમારા હવન કાગળ પર હશે તો તમારો કાગળ ગેરવલ્લે નહિ બચ તેની ખાતરી રાખજો.

૬૫. ✖ ખેતી

શરીર ટકે છે ખેતરાકથી, તેમ આત્મા ટકે છે ધર્મથી. દુનિયામાં કરવા લાયક શું અને ઊડવા લાયક શું છે તેનો ખાલ ધર્મથી આવે છે. માનવીની ધરતી ખેડવા વગરની પડી રહી છે, તેમાં ધર્મરૂપી માતીની ખેતી કરવાની છે. ચોમાસાની ચરુઆવમાં ખેતી કરીએ તો ચોમાસું પૂરું થતાં આપણું મન લીલું છમ ખેતર બની જશે. આપણા અંતરને ઉકરડો નહીં, પણ સુવાસિત પુષ્પ જેવું બનાવવાનું છે. મહાપુરુષોનાં અંશે માતીમુમ પ્રેરણા આપી જાય છે. આવતી કાલેનો વારસદાર સમાજ આપણી કરેલી ખેતી પર જ જિંદો રહેવાનો છે.

ખેતૂત પહેલાં જમીનને ખેડીને પોચી બનાવે છે, તેમ આપણા આત્માને માનવતાથી, કરુણાથી, દયાથી, વાતસલ્યથી પોચો બનાવવાનો છે. માનવ માનવ વચ્ચે સહાયક બનવાનું છે, નહીં કે દુરમન બનવાનું. કીડી મધમાખી, ઉધઈ જંતુ હોવા છતાં એક બીજાને સહાયક બને છે.

❶

૮૭

આથી જ માનવી કાલ નો મૃત્યુ છે, પણ મૃત્યુ છે
તો કમળ જ.

આથી જ માનવી સાપના ઝેરને ભેગું નથી કરતો,
તે અંતનના કાલ જ એકલાં ફરે છે.

કુલો સુવાસ રેસાયે છે. કુલો સદાય પ્રસન્ન હોય
છે. તેમના અંદર પર હમેશા સ્મિત હોય છે. માનવી
પણ પોતે હર પણ પ્રસન્ન રહે. બીજાને પણ પ્રસન્ન રાખે.

કુલો માનવીને કહે છે : તમે તમારા હિયાને સંયમની
સુવાસથી સભર રાખો.

કુલો માનવીને કહે છે : તમારા જીવનમાં મુખ હોય
કે દુઃખ, સદાય હસતા રહો. ન દુઃખોના રોદણાં રહો.
ન સુખોનાં ગણગાં ફૂંકો.

કુલો કહે છે : અમે જાણીએ છીએ અમારે સાંજે
મુરઝાઈ જવાનું છે. તમે પણ જાણો કે તમારે એક દિવસ
મરી જવાનું છે. તો જીવનનાં અંતિમ શ્વાસ મુધી એવું
જીવો કે મરો ત્યારે પણ તમારા જીવનથી સૌ મહેંકી બેઠો.

ત્રણ પહેલો ભાવ દાનનો થયો હતો. “કોઈને જમાડીને ત્યુ” એવી અતિથિસ્ત્રકાર કરવાની નયસારને ભાવના છે હતી. મોક્ષનું બીજ એટલે દાન. શુદ્ધ ભાવનાથી કુષાને દાન દેવાથી આત્મા ધીરે ધીરે આગળ વધી નિર્વાણ માર્ગ કરે છે.

નયસારે બૂલો પટેલા મુનિઓને માર્ગ બતાવ્યો, સારે શુભે તેને ભવ અટવીને માર્ગ બતાવ્યો અને નવકાર મંત્ર આપ્યો. ધનનું દાન કરવાથી પરિચ્છેદી મુક્ત થઈ શકાય છે, મૂંઝાણો ત્યાગ થાય છે.

“આ જીવનનો હેતુ શો છે?” તે વિચારમાત્ર મનુષ્યને જ આવે છે, તિર્થંક કદી આવા વિચાર કરી શકતા નથી. તેને આત્માનો વિચાર આવતો નથી. મનુષ્ય તો ખાવાપીવાનું મજે, પણ છતાં આત્માનો વિચાર કરે છે. તે બહે છે: અહીંયા તો મજેલાને હોવાનું છે. મનોરથ કદી પૂરાતા જ નથી. માટે પહેલેથી મજેલું હોવી જોઈએ તેમાં જ મુખ છે.

દીર્ઘાંશ દેવ કે ગરીબ, નિર્ગંધ દેવ કે જગત્પાન, દેવતાન દેવ કે દુરૂપ — જગત્પાનમાં આત્મ તત્વ તો સમાન જ છે.

જીવનને કાયતા જેવું કાળું જનાવડું કે દીરા જેવું અમરદાર, માનવનને કાયતા જેવો અસ્તો જનાવડો કે દીરા જેવો મૃત્યુવાન જનાવડો ને આપણા પાતાના જ હાથમાં છે.

જીવનને કાલસા જેવું જનાવડું દેવ તો કોઈની મદદ કે કોઈના માર્ગદર્શનની જરૂર નથી. પણ દીરા જેવું જીવન જીવવા માટે સમ્યક્ માર્ગદર્શનની જરૂર છે.

દીરાધસુ દીરાને ઘસે છે ત્યારે તેનામાં અમક આવે છે. જળરમાં તેના ભાવ જોડાય છે. જીવનને ગુરુના ચરણે સમર્પી દો, તમારા જીવનને તેમની પાસે કસાવો, તેમની પાસે આત્માની અમક ઉઘડાવો.

આત્માને પ્રકાશવાન કરવા માટે આ જ એક ઉત્તમ માર્ગ છે. અને ગુરુ જ તેના ખરા ભોમીયા છે.

પૂર્ણતા તરફ પ્રગતિ કરવાની છે. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંત વીર્ય દરેક આત્મામાં પડેલ છે. તેને વિકસાવી, પૂર્ણતાને પામવાનું છે. આ કરી શકવાને શક્તિમાન હોય તો તે મનુષ્ય છે.

પુણ્યનો પ્રભાવ આત્માનું કંઈપણ કરાવે છે અને જગતમાં ક્રીતિ દેલાવે છે. અસંખ્ય કેવળીને આપણે યાદ કરતા નથી, પણ ચોવીસ વીર્ય કરાને હંમેશા યાદ કરીએ છીએ, કારણ કે તેમણે જબરજસ્ત પુણ્ય નામ કર્મ બાંધેલું હોય છે, એટલે અતિશયો અગ્રી ઉઠે છે. જ્યાં સુધી મોક્ષ ન મળે ત્યાં સુધી પુણ્યની ખૂબ જરૂર છે.

મોક્ષ એ ફળ છે અને પુણ્ય એ ફૂલ છે. અને ફળ આવતાં ફૂલ એની મેળે જ ખરી બાય છે.

૦

જે દિવસો હાથમાં છે, તેની કમાણી કરી લેવાની છે. દુઃખનો ઉદય અત્યારે જ આવી બાય તો સારું. કર્મ-રાજનું દેવું ચૂકવી દેવાય તેટલું ઉત્તમ સંસારને સુખ માન્યા કરતાં મોક્ષમાં સુખ માનવાથી મોક્ષ તરફ પ્રયાણ થાય છે. વિપત્તિને સંપત્તિ માનો, દુઃખને સુખ માનો.

અનંતાવધાથી આત્મા પર તાગેલા કમોંના કાળા ચરોને જાળવામાં આવે તો જ આત્મા તેનું મૂળ સૌન્દર્ય પામી શકે.

આ માટે જરૂર છે તપની, તપની જીવનને સખાવાવડું લેતી છે, જીવન જ્યારે તપથી નથી કોડે છે ત્યારે આત્મા વિશુદ્ધ બને છે.

તપના યજ્ઞમાં જીવનને ડોઝી દેા. તપની પવિત્ર જ્વાળાઓમાં વાસનાઓ અને કામનાઓની કાળાશ જળીને જાળ થઈ જશે, અને અંતે શુદ્ધાત્મા જ રહેશે.

યાદ રાખો : જ્યોત નથી તો પ્રકાશ નથી, તપ નથી તો જીવનની શુદ્ધિ નથી. આથી જ જીવનને તપમાં સતત તપાવો અને શુદ્ધ-શુદ્ધ આત્માને પામો.

વ્યક્તિ બીજાને ખાતર પોતાનો સ્વભાવ બદલી નાખે છે. પ્રેમની ઉત્કૃષ્ટતા એ છે કે રાજમતિને નેમ પર જૂબ જ પ્રેમ હતો, તેથી સંચારનો ત્યાગ કરીને આત્માનો માર્ગ સ્વીકાર્યો.

વાસનાવૃત્તિઓ ચાલી જાય તેનું નામ જ સાચો પ્રેમ. પ્રેમ આત્મસ્વરૂપ જુઓ છે. પ્રેમ શુદ્ધ રૂપે થાય, ત્યારે આત્મકથાણુ વધતું જાય છે. આપણું મન મમતા વગરનું જાની જાય છે. મમતાનો રંગ ચાચો જાય, ત્યારે આત્મા હજીવો જાની જાય છે. કર્મના ભારને ઝોછો કરવાથી આનંદનો અનુભવ થાય છે.

પ્રેમની અંદર ત્યાગ રહેલો છે. રાજમતિએ વૈભવનો ત્યાગ કર્યો, ને ભરખુવાનીમાં નેમને પગલે ચાલી જાય છે. આત્મ-સમર્પણમાં સાચો ત્યાગ છે. પ્રેમ આત્મસમર્પિત છે. એમાં બદલાની આશા હોતી જ નથી.

રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ જેના સમાન હોય તેવા સ્થાનમાં હવે ઉત્પન્ન થાય છે. અગ્નિકાયના હવો અપ્કાયના હવો સાથે મળતાં મરી જાય છે.

માટે તે બચા, દેવ, વિનાયક કે અર્પણમાં પ્રવાસ કરે છે અને તે સાધના નિયમોનું તેને પાલન કરવું પડે છે. અને તે શ્રદ્ધાથી નિયમ પાળે પણ છે.

આ જીવન પણ એક તાંત્રી સફર છે. કેટલું નિશ્ચિત મુદ્દાએ પાંદોંગવાનું નક્કી ન કર્યું હોવાથી આત્મા અતંતા બવથી ગમે તેમ ગમે ત્યાં બગડી રહ્યો છે.

આત્મા માટે સુખમય, આંતરિક અને આનંદમય એક જ મંજિલ છે. અને તે છે મોક્ષ.

સંયમરૂપી વાદનમાં બેસવાથી આત્માને તે મોક્ષ મુદ્દી પાંદોંગાયું છે. પણ આ માટે ય સંયમતા નિયમોનું શ્રદ્ધાથી પાલન કરવાની જરૂર તો છે જ.

તો પ્રથમ જીવનની મંજિલ નક્કી કરો. અને એ મંજિલની સફર આરંભો ત્યારે તેનાં નિયમો પાળવામાં સતત સાવધ અને સજાગ રહો.

પાશ્વર્ય

તો આખા જગતના માતાપિતા સમાન છે, તેમનામાં
તો જીવો પ્રત્યે તારવાની અપાર કરુણા ભરી છે, તો
તેમનું લોહી દૂધમાં કેમ ન ફેરવાય ?

ભગવાન મધુર વાણીથી બોલ્યા : ‘ચંડકોશિક,
હવે જૂઝ (સમજ), ચૈતન, જૂઝ.’
ચિંતન, મનન, ધ્યાનમાંથી ઉદભવેલ ચબ્દો બધું
!લાવી શકે છે.

ભગવાનની વાણી સર્પના દૃઢ્યમાં સોંસરી પ્રવેશી
જાય છે. સર્પના ભાવ પલટાય છે ને જાતિસ્મરણ થતાં
‘પિતાતુ’ માથું ભગવાનના ચરણમાં નમાવીને પડી રહે
છે, ને પશ્ચાત્તાપ તથા સહનરીક્ષતા તેને સ્વર્ગ અપાવે છે.

મનની કેળવણી યોગ છે. વચન અને કાયાને
‘સલાવનાર મન છે. મનની વરાગ દ્વારા જીવનનું એન્જિન
ચાલ્યું’ શબ્દ છે. અસ્થિર મન સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી
શકતું નથી.

માણસનું મન જ્યારે પરમાત્મામાં એકાગ્ર બને,
ત્યારે પાપોના દગલા થોડી જ વારમાં નાશ પામી જાય
છે. યોગ પાપનો નાશ કરે છે. આત્મધ્યાનના યોગ દ્વારા
આત્મામાં પ્રગટેલ અગ્નિ બધાં ક્રોધોં બાળી નાખે છે.
યોગથી વર્તમાન જીવનને પલટાવી નંખાય છે, આધિ,
આધિ દર થાય છે. યોગ એ પારસમણિ છે.

❶

૯૫

મુશ્કિલી મંજિલ પણ તોળ, અતિ જાંઘે, અનંત આકાશને પેઢે પાર છે. ત્યાં પહોંચવા માટે સાધકે આ વિમાનની જેમ ઉડ્યન કરવાનું છે. સાધકે પણ આધ્યાત્મિક ગગનમાં ઉડવાનું છે.

જીવનના રનવે પર મનના ખંખા જોરથી ધુમાટી વિખરવાયડી નવાને બહાર છોડવાની છે. જીવનમાં વિવેક અને ધૈર્યનું પ્રેશર લાવવાનું છે.

વિવેક અને ધૈર્યનું પ્રેશર મળતાં જ આંતરિક જીવન કાંચે ઊઠવા લાગે છે. ઉડ્યનની વચમાં આવતાં પ્રતીબંધો અને અવરોધોમાંથી પાર થઈ કાંચે ને કાંચે સતત જતા જ રહેવાનું છે. અને જે એટલી કાંચાઈએ પહોંચે છે તેને મુક્તિનો ચોક્કસ માર્ગ આપોઆપ મળી જાય છે અને પછી તે સરળતાથી આ માર્ગે આગળ દોડે જાય છે.

પણ આ બધા પહેલાં જીવનની ચંત્રસામગ્રીને બરાબર કરવાની અને રાખવાની જરૂર છે. વિચાર, વાણી અને વર્તનને શુદ્ધ અને સખળ રાખવા પડશે. અંતઃકરણને નિર્મળ અને નિર્વિકલ્પ બનાવવું પડશે.

અને જો અંતઃકરણ જ મલિન અને દૂષિત હશે તો પછી રનવે ઉપર પણ નહિ દોડી શકાય.

કાર્ય કરવામાં જાગ મળે છે. રુચિ આવવી એટલે કાર્યમાં વેગ આવે. ઘડાની નિશાની એ છે કે કોઈ કાર્ય કરવામાં વેગ આવે. દાખલા તરીકે બ્યાપારી દરરોજ અગિયાર વાગે જમતો હોય, પણ કોઈ વાર ઘરાકી સારી જાતી હોય તો જમવાનું પણ ભૂલી જાય છે.

રુચિ સત્યનો સ્વીકાર કરે છે, ને અસત્યને દૂર કરે છે.

૧

જે લોકો મહાન થવાના છે, તેમનામાં નાન-પણથી જ નમ્રતાનો, વિનયનો, વિવેકનો, સમતાનો, ને સંતોષનો સ્વભાવ જ પડેલો હોય છે. આરા સ્વભાવથી, સારી ટેવોથી, આરા વર્તનથી મનુષ્ય મહાન બને છે.

કુંભાર ઘડાને ઉપરથી ટીપે છે, છતાં એક હાથ અંદર રાખે છે, જેથી ઘડાને ઘોળો ન પડે, તેમ વિદ્યાનું જ્ઞાન કરનાર ગુરુ પણ વિદ્યાર્થીને ઉપરથી ઘડે છે, છતાં અંદરથી હાથ રાખીને વિદ્યાર્થીને આંતરિક હોંશિયાર, સબળ ને સત્વશીલ બનાવે છે. આવી રીતે તૈયાર થનાર બધિય ઉભળે છે અને મહાન થાય છે.

૫૮ ❀ મુક્તિનો કિનારો

વડાણની જેમ આકાશમાંથી ભવસાગરની એવ
ખેડવી જેઈ જા.

સાગરમાં વડાણ તરે છે. વડાણનો સઢ સીધો
ધોય તો વડાણ એક દિશામાં પ્રયાણ કરે છે. એ જ
સઢ ઊંધો ધોય તો તે ઉલ્ટી દિશામાં લય છે.

વડાણમાં નાનું સરખું કાણું કે તિરાડ હોય તો તે
વડાણ માટે જોગમકારક બની લય છે. નાનું સરખું
કાણું મોટા જહાજને પણ ડૂળાડી દે છે.

જીવનનું પણ તેવું જ છે. ખરાબ વિચારોથી
જીવન ખરાબ થઈ છે. અને શુભ વિચારોથી તે સીધી
ગતિએ ચાલે છે. શુભ અને મંગલ વિચારોથી તેની
જીવનનાવ અધ્યાત્મ પંથ પર તેજ ગતિએ દોડે છે.

પણ આ સાથે જોઈ લેવું જરૂરી છે કે જીવનમાં
કયાંય વિષયનાં છિદ્ર કે કષાયની તિરાડ તો નથી ને ?

સંયમથી સુદૃઢ એવા વૈરાગ્યના સઢથી જીવનનાવ
મુક્તિના કિનારે લાંગરે છે.

૭૨ ❖ નમન

સૂર્ય કહે છે : મેં અંધારાને જોયું જ નથી. સૂર્યનું અસ્તિત્વ જ પ્રકાશમય છે. આપણામાં જ્યારે જ્ઞાનદશા આવશે, ત્યારે વૈરભાવ આપણામાં નહીં હોય. અંતરના પ્રભુને જે છતે તેમનું નામ મહાવીર છે. ચોગીઓને બાધાર ભગવાન મહાવીર છે. મહાવીર ભગવાનને ચોગીઓ નમન કરે છે. ઘડાને ભરાવણું હશે તો તેને નમવું પડશે. તેવી રીતે જેમને અમૃત છવનઘટમાં ભરવું હશે, તેમને જરૂર ભગવાનને નમન કરવું પડશે. જેમને જ્ઞાન મેળવવું હોય તેમને પહેલાં તેમના હૃદયને કુમળું બનાવવું પડશે. માટીને કેળવવાથી સુંદર આકાર બને છે, તેમ જ્ઞાનીઓ આપણને નમનની કેળવણી આપીને આપણા છવનને સુંદર બનાવે છે. નદીના કિનારાના ખેતરના પાક પલ્લ પાણીના પૂરને નમન કરવાથી પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવે છે. ઝાડ નમતાં નથી, તો તે ઊંખડી બચે છે. નમન કરવાથી આત્મા નમ્ર-વિનમ્ર બને છે.

❖

૬૬

જાણે, પગ, આજ, રાત્રી, નાક, જુલ અને મન કેરી નમુદ સેવનામયી મળી છે. કર્મેન્દ્રિય, જ્ઞાનેન્દ્રિય અને સંજ્ઞાકરણના પણ ગુણવસ્થિત કાચોત્તય પણ મળ્યા છે.

આત્મ સમૃદ્ધ કારણાત્મ નગર પાવડીથી, ગુડવીસથી મળી જાય તેનું તો બાજ્ય જ ઉઘડી જાય ને? પણ પાત્તાનું બાજ્ય આત્મ સમૃદ્ધ કારણાત્મ પાતાને મળ્યું હોવા છતાં ચ નથી ઉઘડ્યું.

કારણાત્માનાં સંચા ટાકાટીમ પડ્યા સહેવા હીધા છે. પડ્યા પડ્યા ચંત્રો પણ કાટ ખાઈ જાય છે. ત્યારે એ કારણાત્મ કાટખાતું બની સહે છે. નથી તેમાં ઉત્પાદન થતું, નથી તેના માલિકને કંઈ રળી આપતું. ઉદ્દત્ત તેનું બાટું ઘટે છે તે વધારામાં.

હાથ મળ્યા છે પણ એ હાથથી હાન નથી કર્યું. એ હાથથી કોઈનાં આંસુ નથી લૂછ્યાં, એ હાથથી કોઈ પહેલાને ઊભા નથી કર્યા, કે એ હાથથી કોઈની સેવા નથી કરી.

પગ મળ્યા છે પણ એ પગથી કોઈ તીર્થયાત્રા નથી કરી, લગવાનના મંદિરે ગયા નથી, એ પગ ઉપર કોઈ નિરાધારનો લાર ઉપાડ્યો નથી.

૭૪ ❖ શિખામણ

મરતી વખતે બાપે દીકરાને કહ્યું : ગામે ગામે ઘર બાંધજે, તડકે ફરીશ નહીં અને મીઠું ખાજે” બાનેા અર્થ દીકરાે ન સમજ્યો, પણ બાપના વૃદ્ધ મિત્રે તેનેા અર્થ સમજાવ્યો કે :

૧. ગામે ગામે ઘર બાંધજે, એટલે કે લોકોની સાથે સારા સંબંધ રાખજે.

૨. તડકે ફરીશ નહીં એટલે વહેલી સવારથી તે મૂર્ધાન્ન થાય ત્યાંસુધી દુકાન પર બેસી ધંધો કરજે.

૩. મીઠું ખાજે એટલે કે ખૂબ શ્રમ કરજે કે જોધી તું જે ખાઈશ તે મીઠું લાગશે.

શ્રમ કર્યા વિના પ્રાપ્ત થયેલ પૈસાની કિંમત નથી હોતી. શ્રમ કર્યા વિના વારસામાં મળેલ પૈસા દીકરાે સ્વચ્છંદ રીતે ઉડાવી દે છે. શ્રમમાં રસ છે, આનંદ છે, સુખ છે, શાંતિ ને સમતા છે.

સાધુ શ્રમ કરીને જ સિદ્ધિ મેળવે છે, તેથી તે શ્રમજી કહેવાય છે. સાધુઓ શ્રમ કરી કરીને આત્મમંથન કરીને, આત્માનું વલોણું કરીને લોકોને ઉપદેશરૂપી નવનીત આપે છે.

અંતઃકરણ જેટલું અને જેટલું અપ્રમત્ત, સત્કર્મ અને મુન્યામસ્થિત અને યોજનાવાન હશે તેવું આ કર્મન્દ્રિયો અને જ્ઞાનેન્દ્રિયો ઉત્પાદન કરશે.

આ જ મન્દ્રિયોથી જે વિષય અને કાર્યોનું જ સંવર્ધન થતું રહેતું હોય તેા માનસે કે તમારું કાર-
ખાનું કારખાનું છે, કાળખાનું છે. તેને તમારે કારખાનું
અને તે પણ નફા રળી આપતું કારખાનું રાખવું હોય
તો મન્દ્રિયો દ્વારા ત્રણેય પાળી ચત્રાવીને તેમાંથી સતત
મંત્રી, પ્રમોદ, કરુણા, સંયમ અને વેરાગ્ય વગેરેનું
ઉત્પાદન થવા દો.

૭૬ ❖ દિવ્યતા

એક સાધુની એક શ્રાવક અત્યંત ભક્તિ કરતો હતો. સાધુ સમતામાં લીન હતા. એકવાર ધ્યાનમગ્ન હતા, ત્યારે ભેંસને નવડાવતાં પાણી સાધુ પર પડ્યું—ધ્યાન-પૂર્ણ થતાં સાધુએ ભરવાડને ઉધડો લીધો. તેથી શ્રાવક ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

પછી કોધ સમતાં, સમતા આવતાં સાધુએ ભરવાડની માફી માગી. પછી તે શ્રાવક પાછો આવ્યો અને સાધુની ભક્તિ કરવા લાગ્યો.

તો સાધુએ આનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે શ્રાવકે કહ્યું : તમે કીધ કર્યો, ત્યારે તમારી પાસેથી પરમાત્મા ચાલ્યા ગયા હતા, શુભ પરમાણુઓ—પ્રેમ, મૈત્રી, ક્ષમા, સમતા ચાલ્યાં ગયાં હતાં—દિવ્યતા ચાલી ગઈ હતી, પરંતુ તે આવતાં હું આવ્યો.”

જેવો સંગ કર્યો, તેવો રંગ પ્રાપ્ત કર્યો. ગદરનું પાણી ગંગામાં ભળીને સ્વચ્છ બની જાય છે. સંજ્ઞન હૃદયનને સંજ્ઞન બનાવે છે. પરંતુ ખૂદ ગંગાજી સાગરમાં જઈ મળે છે, ત્યારે તેમનું પાણી ખાફું થઈ જાય છે.

૬૧ :: પોલીસ

અને ગુરુ

પોલીસ પણ નાગરિક છે. બીજા નંબો જ તે સામાન્ય માણસ છે. ગળવેશ નંબોને આપણે કદીએ ધીએ કે આ પોલીસ છે.

પોલીસ ગળવેશમાં હોય છે ત્યારે તે સત્તાનું પ્રતીક બની જાય છે. સામાન્ય માનવી, અરે! આ જ પોલીસ સાદા વેશમાં હોય તો તેને માત્ર 'પોતાનું' જ પીઠબળ હોય છે. સ્વ-બચાવમાં પણ હાથ કે હથિયાર ઉગામતા તેને બચ લાગે છે કે રળેને કાયદાના હાથમાં પકડાઈ જઈશ તો ?

પરંતુ ગળવેશધારી પોલીસને એવો ભય નથી હોતો. તેને શ્રદ્ધા હોય છે કે તે ફરજ માટે જે કંઈ પગલાં ભરે છે તેની પાછળ સત્તાનું પીઠબળ છે. સરકારનો ટેકો છે. આથી જ પોલીસના અવાજમાં સત્તાનો રણુકો હોય છે.

પોલીસ સાથે કોઈ ગમે તેમ નથી વર્તી શકતું. તેનું અપમાન કરતાં સૌ ગળણે ગળીને પાણી પીવું પડે છે. કારણ તેનું અપમાન એ સત્તાનું અપમાન છે. સરકાર સામે એ બળવો છે.

૭૮ છ સાધના

હોખંડ અને તાંબાને પારમભણિનો સ્પર્શ થતાં તે
 [વળું બની જાય છે, તેમ આત્માને આત્મજ્ઞાન મળતાં
 । અમર બની જાય છે. સ્વત્વં દર્શન જ જીવનભર કરવાનું
 છે, અને દરેકે દરેક ક્રિયામાં આત્માને યાદ કરવાનો છે.
 જીવનને ધુંટી ધુંટીને અંતરમાંથી આત્મભગવૃત્તિ પ્રાપ્ત
 કરવાની છે. દરેક ક્રિયા આત્મભગવૃત્તિથી થયે, તો સંસારની
 ક્રિયા પણ આત્માને ઉર્ધ્વગામી બનાવશે અને ધર્મનું
 સાચું રહસ્ય તો આત્માને મોક્ષ અપાવવાનું છે.

મરણમાં જ જીવન રહેલું છે, અંધકારમાં પ્રકાશ
 છુપાઈ રહેલો છે. મરણમાં જ અમૃત છુપાયેલું છે. મરણને
 સમજ્યા પછી જીવન જીવવાની બહુ જ મઝા આવે છે.

જીવન ઉકરકા ભેવા માટે નહીં, પણ જગતના
 બગીચા ભેવા માટે છે. દરેકના સદ્ગુણો ભેવાના છે, દુર્ગુણ
 કે દોષ નહીં. સદ્ગુણો ભેતાં ભેતાં આપણામાં સદ્ગુણ
 વધવા જ જાયે. દુર્ગુણ ભેવાથી દુર્ગુણ વધ્યા કરશે, અને
 મૈત્રી-પ્રેમને બદલે રાગ-દ્વેષ વધ્યા જ કરશે. પાખંડીઓ
 તો ભગવાનના પણ દોષ જ શુભ છે.

૬૨ ❀ સાધના

સાધકોને પણ પ્રદારનાં બતાવ્યા છે. ઉત્તમ. મધ્યમ અને ક્ષનિક.

સાધકમાં પણ આવા ભેદભાવ કેમ? પણ આ ભેદભાવ સાધકના નથી. સાધનાની શક્તિ અને પ્રાપ્તતાની તરતભતાનો આ અનુક્રમ બતાવે છે.

તમે પેટ્રોલ પમ્પ જોયો હશે. ત્યાં પેટ્રોલ તો હોય જ છે. ઘાસલેટનો ડબ્બો પણ હોય એમ માની લો.

હવે કંહી, અચાનક આગ લાગે તો આગની અપટ-માં સૌથી વધુ ઝડપી અને વધુ કોણુ ઝડપાશે ?

જવાબ જાહેર અને અનુભવ પ્રત્યક્ષ છે. આગ પેટ્રોલને પ્રથમ પકડમાં લેશે. પછી ઘાસલેટ અને છેલ્લે પમ્પના ફર્નિચર વગેરેને.

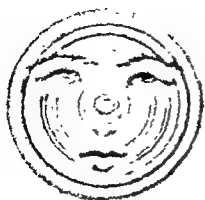
સાધુ-સંતો, સ્ત્રીઓ અને ગુરુઓનો ઉપદેશ બધા માણસોને જલ્દી અને જલદ રીતે નથી સ્પર્શતો. જેનું અંતર આર્દ્ર હોય છે, જે પાપભીરૂ હોય છે, જે પોતાના જીવનને વધુ મંગળમય બનાવવા તલસે છે તેવા ઉત્તમ સાધકને ઉપદેશની અસર ઝડપી થાય છે.

વેશ કરતાં વિચારનું મહત્ત્વ નૈનદર્શનમાં વધારે છે. જ્યાં મુખી સમ્યક્ત્વ ન થાય, ત્યાં મુખી આત્મા આગળ પધી શકતો નથી. સમ્યક્ત્વદર્શન સંસારને તરવાની હોદ્દી છે. સમ્યક્ત્વ દર્શન થતાં આત્માનો ખ્યાલ આવી જાય છે. પછી ભલે તે સંસારમાં રહેતો હોય, પણ તે અનાસક્ત હોય છે. આત્મજ્ઞાન થતાં અંતરમાં આનંદ દેખાય છે. ભમરને એકવાર રસ મળી ગયો પછી તે રસને ચૂસ્યા જ કરે છે, શુંજન પણ કરતો નથી. જ્ઞાનરૂપી અમૃતના સાગરમાં જેણે એકવાર ડૂબકી મારી, તેને વિષયો ઝેર જેવા બની જાય છે.

. પણ અને માનવી વચ્ચે ફરક બતાવનાર જ્ઞાન છે. પણ પણ જ્ઞાનથી માણસ જેવો બની જાય છે. ચંદ્રકીશિકને જ્ઞાન આવતાં આઠમા દેવલોકે ગયો. જ્ઞાન કર્મને બાળી નાખે છે. જ્ઞાનને જીવનમાં ઉતારવાનું છે. જ્ઞાનથી માણસની કિમત વધતી જાય છે. મોક્ષમાર્ગમાં લઈ જનાર સોમિયો તો જ્ઞાન જ છે. સંસારમાં માર્ગ બતાવનાર જ્ઞાન છે. માનવીના જીવનનો શૃંગાર પણ જ્ઞાન છે. માણસ જ્ઞાનથી ચોભે છે.

૬૩ ❖ આગ ને આત્મા

તણુખો દોષ કે જ્યોત, જ્યોત દોષ કે જ્વાળા, જ્વાળા દોષ કે ચૂંટા, ચૂંટા દોષ કે ચિંતા, ચિંતા દોષ કે દવ. આ બધાંયમાં આગનું તત્વ સમાન છે. અગ્નિના આ વિવિધ સ્વરૂપમાં પ્રકાશનું તત્વ એક છે.

દ્રીડી દોષ કે કુંજર, સ્ત્રી દોષ કે પુરુષ, બાળક દોષ કે વૃદ્ધ, સળગ દોષ કે નિર્બળ — કદ અને આકાર ગમે તેવા દોષ, દરેકમાં આત્મ તત્વ સમાન છે. આત્માનું વિશુદ્ધ અને તેજોમય તત્વ દરેકમાં સમાન છે.

અવ્યક્ત અને અદૃષ્ટ આ આત્મતત્વને સાધક ઝોળખી લે અને તેનો સમુચિત ઉપયોગ કરી લે તો એ જ આત્મા પરમાત્મા બની રહે છે. જીવ શિવ બની જાય છે. સ્વ સિદ્ધ બને છે.

તણુખો આગ પણ લગાડે છે. એ જ તણુખો જ્યોત બને તો અંધકારને દૂર કરે છે. ચૂલામાં તે સળગે છે તો તે રસોઈ બનાવે છે. ચિંતામાં લડલડ બળે છે તો દેહને ખાળ કરે છે અને મકાન કે જંગલમાં લાગે તો લીધણુ હોનારત સર્જે છે.

૮૨ ❖ કડછી

દૂધપાકનો સ્વાદ કડછીને મળતો નથી, પણ એક મંદુ છલ પર મૂકાય તો છલને સ્વાદ લાગશે. તેમ આંખ ઈ દરતી નથી, આંખ તો સાધન છે, પણ આંખની યોગ્ય રહેલ દિવ્ય આત્મા જ બધું જુએ છે, બધું અનુભવે છે. આંખથી આડું જોવાનો વિવેક રાખો. નહીં તો તે જે કંઈ કર્મ બંધન કર્યા જ કરે છે. ચરીરથી કર્મ બંધીએ છીએ, અને ચરીર તો પછી બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે, પરંતુ કર્મનો ભોગવટો આત્માને જ કરવો પડે છે. સ્વયંક દષ્ટિ આત્મા પળેપળ કર્મની નિર્જરા જ કરે છે, કારણ કે તેને કોઈ પણ વસ્તુમાં આસક્તિ હોતી જ નથી. તીર્થ કરે બધી જ વસ્તુ લેતા હોવા છતાં, ખાતાં પીતાં કર્મબંધન નહિ, પણ કર્મની નિર્જરા જ કરે છે.

આપણી આશાને અમર આશા બનાવવાની છે, આંતર વૈભવને વિકસાવવાનો છે. ઇલેક્ટ્રીસીટી સાથે જોડાયેલ વાર મહાન જ્યોતિર્ગુપ બની જાય છે તેમ આપણે આત્મા પરમાત્મા સાથે જોડાઈ જાય તો આત્મા એક દિવસ પરમાત્મા બનશે.

દાતાઓએ નદીના વહેતા જલપ્રવાહની જેમ દાન કરતું જોઈએ.

નદીનો પ્રવાહ વહે છે ત્યારે તેના માર્ગમાં આવતા ખાડા અને ખાઓશિયાને પહોંચતા ભરે છે. એ પછી તે આગળ વધતું જાય છે.

શ્રીમંતોએ પોતાની પાસેના ધનનો પ્રવાહ વહેતો રાખવાનો છે. દાનના પ્રવાહમાં ધનને વહેતું રાખવું જોઈએ.

જેઓનાં જીવનમાં આર્થિક ખાડો છે તેવા જરૂરિયાતવાળાઓને દાતાઓએ સૌ પ્રથમ દાન આપી તેમનો ખાડો ભરી દેવો જોઈએ.

નદી હંમેશા વહેતી જ રહે છે. જ્યાં જ્યાં એનો પ્રવાહ વહે છે ત્યાં ત્યાંની જમીનને એ સમૃદ્ધ બનાવે છે.

શ્રીમંતોએ પણ પોતાના ધનનો પ્રવાહ હંમેશ વહેતો રાખવો જોઈએ. આંગણે આવેલાને દાન કરી તેના જીવનને વધુ સમૃદ્ધ બનાવવું જોઈએ.

૮૪ ❧ સફળતા

ખીજનો ચંદ્ર નાનો હોવાથી, તેના દર્શન કરવા દુનિયા બંધ છે. તેનામાં નમ્રતા હોવાથી ધીમે ધીમે તે મોટો થાય છે. તે અમાસની લગુતા તરફથી પુનમની મોટાઈ તરફ બંધ છે. પછી મોટા થયા પછી નાનું થવું પડે છે. નાનાને નાના થવું પડતું નથી. નાના બાળકને દુનિયા પ્યાર કરે છે, મોટાને કોઈ પ્યાર કરતું નથી. આપણા શરીરમાં મોટામાં મોટું માથું મોટું છે અને પગ નાનામાં નાના છે. પગની રજ લેવાય છે, માથાની નહીં. સંસારમાં પાણીના પરપોટા માફક જે મોટા થાય છે, તે જલદી નાશ પામે છે. બાર બાર મહિના ઉગ્મ તપસ્યા કરવા છતાં બાહુબલીને કેવળજ્ઞાન થતું નથી. પણ 'વીરા મોરા! ગજથી હેઠા ઉતરો' સાંભળ્યું કે અહં-કાર થાલ્યો ગયો, નમ્રતા આવી ને નાના બાઈ સાધુઓને વંદન અર્થે જ્યાં પગ ઉપડ્યો કે તુરત જ કેવળજ્ઞાન તેમને થયું. જ્યાં નમ્રતા, લગુતા છે, ત્યાં સફળતા છે.

દેસ શરૂ થાય ત્યારે લાખો માલ્યો દેસ ભેગા આવે છે પણ દેસમાં ભાગ લેનાર ભેદી લોકો તરફ બીજકુલ

૬૧ ❖ ઘાણીનો

બળદ

ઘાણીનો બળદ આખો દિવસ ચાત ચાત કરે છે. તે કેટલું ચાલ્યો તેની ગણના કરીએ તો ચાલના એ કેઈ કેટલાય માર્ગો ચાલનો નરો. પણ એ ચાણીને છેલ્લે ક્યાં પહોંચતો હોય છે? ત્યાંથી ચાલવાનું શરૂ કર્યું હોય ત્યાંનો ત્યાં જ એ હોય છે. તેની ગતિ ક્યારેય પ્રગતિ નથી બનતી. કારણ ?

ઘાણીનો બળદ એક વર્તુળમાં જ ઘૂમે છે. ઘાણીની આસપાસ ચારે બાજુ ગોળગોળ ફર્યા કરે છે. મોટાભાગનાં માણસો ઘાણીના બળદની જેમ જ ઘૂમ્યા કરે છે.

તેનું વર્તુળ માત્ર કુટુંબ હોય છે. ઘરે થી સવારે નીકળી એ દોડાદોડ કરે છે અને રાત્રે એ ઘરે જ આવે છે. ઘાણીના બળદની આંખે પટ્ટી હોય છે. આંખ છે પણ તે જોતો નથી. માનવી પણ અજ્ઞાનની પટ્ટી બાંધી રાત-દિવસ શ્વાસભેર દોડ્યા જ કરે છે.

માનવી ઉઘાડી આંખે જુવે છે કે આ કાળી મજૂરી છે. થાકી જવાય એવી બધી દોડધામ છે. છતાંય અજ્ઞાનની પટ્ટી આંખ પર હોવાથી તેની દોડ કુટુંબ પૂરતી જ રહે છે.

૮૫. ✖ કોધ

કોધ, લોભ, માન, અને માયા એ દુર્ગુણો પોતાની જાતને જાણી રહ્યા છે. જીવ પહેલાં પોતાના આત્મશુદ્ધને જાણીને પછી બીજાને જાણે છે. પહેલાં આત્મા ઉપર દયા કરીને પછી બીજા પર દયા કરી શકાય છે.

કોધ તે પ્રીતિ, વિનય અને વિવેકને જાણી નાખે છે. કોધનો પહેલો જોરાક પ્રીતિ છે, પોતે પોતાના કથાઓને કાળુમાં ન રાખે તો જીવન ઝેર જેવું બની જાય છે. મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે પ્રીતિથી આલોક અને પરલોક બન્ને સુધરે છે. વિવેક વગર કોધના આવેશથી માણસ આપધાત કરે છે. આપધાત કરનારના આત્માના બધાં ભવ બગડી જાય છે. કોધના આવેશમાં વિવેકનો હીપક બૂઝાઈ જાય છે. ચોચ-અચોચનો વિચાર તો વિવેકી માણસ ન કરી શકે છે. કોધનાં રૂબ કડવાં છે, કદથી સંશ્લિત કરેલ પુણ્ય કોધથી સજુ માત્રમાં નાશ પામે છે. તપસ્વી, સુનિ કોધથી અંદકીયિક નાગ બન્યા.

૬૬ ❀ રેસનો ઘોડો

ઘાળીનો જળદ આંખ પર પટ્ટી ઝાંધીને ગોળાકાર થઈ છે. તો રેસનો ઘોડો ખાટા મેદાનમાં ગોળાકાર તેજ પ્રતિભા, ખરતી આંખે દોડે છે.

રેસના ગોળીન જુગારીઓ એ ઘોડા પર, ઘોડાની તેજ ગતિ પર લાખોની હાડ બંધે છે. લાખો હારે છે અને જીતે છે.

પણ રેસના ઘોડાના કાળે શું આવે છે? સિવાય કે લાંબી દોડનો થાક. તેની પ્રગતિ તો ક્યાંય થતી નથી. ઘાળીનો જળદ અને રેસનો ઘોડો બંને જ્યાં હોય છે ત્યાંના ત્યાં જ રહે છે. રેસના ઘોડાને તો સવારની વારે-ઘડીએ જોડીઓનો માર પણ સહન કરવો પડે છે. બળદને પણ માર અને ગાળો ખાવી પડે છે.

ચક્કર ઘાળીનું હોય કે રેસના ગોળ મેદાનનું, તેથી કોઈ ફરક પડતો નથી. માનવીનું પણ તેવું જ છે. તે પૈસા પાછળ દોડે કે પ્રતિષ્ઠા પાછળ, તેનાથી તેનો જીવનનિર્વાહ જ મેળવે છે. ઉદાત્ત અને ઉચ્ચ મુક્તિના ધ્યેયને તે ક્યારેય પામતો નથી.

૮૭ ❧ ધ્યાન

સાધનાની ત્રિવિધી અર્થે પર્વતની જેમ ઝટોલ બનીને ધ્યાન ધરવાનું છે. પવન પાંદડાંને હલાવે, તેમ મનને હલાવવાનું નથી. આપણે તો ધરીરની જ ફિકર રાખીએ છીએ, આત્માની નહીં. ધ્યાની આત્મામાં મગ્ન રહે છે, તેમને ધરીરની ફિકર નથી હોતી.

કુમારપાળને મકોટો ચોટયો હતો. ત્યારે તેઓ ધ્યાનમાં એકાગ્ર હતા. તેથી તેની તેમને ખબર ન પડી, પણ લોકોના કહેવાથી જ્યારે મકોટાની ખબર પડી, ત્યારે તેના કરડવાથી પાસવાર દુઃખ થતું હતું, છતાંય મકોટાને ફર ન કરતાં, લોદી ચૂસવામા મગ્ન બનેલ તે મકોટાને ફર કરવાને બદલે કુમારપાળ નરેશ પોતાની સામગ્રી ઉપેક્ષીને તે મકોટાને અભયદાન આપ્યું. જે અહિંસાનો પાલક છે, તે જેમાં હવ મરતાં હોય તેવાં સાધનો વાપરે જ નહિ. ચરખીયુક્ત કપડાં, લીવરનાં ઇશ્કશનો, કોડલીવર ચોર્લ, કુમના જોડાં, વગેરે વપરાય જ નહીં. “જીવો ને હવવા દો”-એ મંત્ર આત્મસાત્ કરવો જોઈએ. એ તમે

હિંમત કે પ્રમાદમાં હિંમત ત્યારે આ શત્રુઓ જીવનના
તમામ ગ્રીમાતર્જાથી દોડી આપીને જીવનમાં અરાજકતા
ફેલાવે છે. આ આંતરિક શત્રુઓ આત્માને ગુલામ બનાવી
જીવનમાં મન દાવે તેમ વને છે અને જીવન ખિસ્માર
અને અરજાદ બની જાય છે.

આઝાદ રાષ્ટ્રનો નાગરિક આઝાદી-પ્રિય જ હોય.
જીવનને ગુલામીની જાંજીરમાં ન બાંધે, ન વ્યસનોના
ગુલામ બને. ન વાસનાના દાસ બને. કપાયોના કેદી
ન બને. પ્રમાદને પરાધીન ન થાય. લોભથી લાચાર ન
બને. માયાથી મજબૂર ન બને.

તમારા જીવનને આઝાદ અને સ્વતંત્ર બનાવવું હોય
તો આત્માનું સતત, સાવધ અને જાગૃતપણે રક્ષણ કરો.
અધ્યાત્મની ચોવી કિલ્લેબંધી કરો કે તેના દુર્ગ અને
દરવાજા, તેના ગુંબજો અને ગોખલા જોઈને જ શત્રુઓ
છળી જીંઠે.

જીવનના તમામ ક્ષેત્રે, મનના તમામ તરંગો પર
યમ, નિયમ, સંયમ, સંવેગ, વૈરાગ્યની અડીખમ ચોક્કી
ગોઠવો. અને તેને કાયમી હુકમ આપી રાજો કે શત્રુ
દેખાય કે તુરત જ તેને ઠાર કરો.

૮૮ ❖ સ્વયંમ

આપણા હૃદયમાં કોઈકવાર રાગદ્વેષ આવે છે, છતાં હૃદયમાં ધર્મ હોય તો રાગ-દ્વેષ તરત જ ઝોગળી બળે છે. રાવણ ઘણો બગવાન હતો અને તેનું નૈમ્ય બદુલ જોઈતું હતું, વાલી નાનો હતો, પણ અત્યંત ઉપાસનાવાળો હતો, તેથી તે રાવણને છતી ગયો.

આમ મહાનરની એક જ ચિનગારી આપણા હૃદયને પગલાવી નાખે છે, અને પાંચ મહામનોનું શુદ્ધ પાલન કરવામાં આવે તો મોક્ષ મળી જાય છે.

અનીતિનું ન આવું, સ્વયંમ વગર કોઈ વસ્તુ લેવી, વાપરવી નહીં, આવી વૃત્તિ ધરાવનાર પુણિયો આવક કુંપરીમાં રહી રાગદ્વેષ રહિત, સ્ત્રમનાપૂર્વક હૃદય આગતો હતો. તેનાં વખાણ પ્રભુએ કર્યાં. તો તેની પરીક્ષા લેવા એક વિદ્યાધર આવ્યો. તેના લોખંડના તવાને સોનાનો ફરી નાખ્યો. પણ પુણિયાએ બધા મતોનું અછીશુદ્ધ પાલન કર્યું હતું, તેથી આ તવો તેને માટે નકામો થયો. આપણે ધનને ધર્મ માનીએ છીએ, તે ધર્મને ધન માનતો.

હું નહિ લોહ ત્યારે વમને ખબર પડશે, સૌમાન્ય સમજે
વમાસ કે હું વમને મળીશ છું.

આમ માનવું, આમ સમજવું એ અશ્વન છે,
મખોતા છે. દુનિયા આખીને બચતી થયરાત્રી નાંખનાર
નંપાડિયન પણ કેદ પકડાય છે. આખા કુટુંબનો ભાર
ઉપાડનારને પણ ક્યારેક તેનો ભાર ઉપડવો પડે છે.

કર્મની સત્તા અતિ પ્રબળ છે, તેના આગળ તીર્થ-
કરોતું પણ નથી ચાલતું. કર્મ આગળ તો ચકવર્તીઓ
અને મહર્ષિઓ પણ પામર છે, લાચાર છે.

ત્યારે અભિમાન લઈને ફરતું કે હું જ બધું
હંકારું છું અને હું જ બધો ભાર ઉપાડું છું તે
જીવનને આડે રસ્તે ચડાવી દેવા જેવું છે.

અને ત્યારે જીવન પોતે જ ક્ષણભંગુર છે ત્યારે
અભિમાન શેનું રાખવાનું હોય? કારણ આજે રાખેલું
અભિમાન ક્યારે ચકનાચૂર થઈ જશે તેની કોઈને જ
ખબર નથી.

૮૮ ❧ ગુરુનું આનંધ્ય

ન ગમતું બને ત્યાં કંઈક થાય છે, મનમાં ઉદ્દેગ થાય છે, અસ્વસ્થતા ને અસ્થિરતા જન્મે છે. તે દર કરવા ગુરુના આનંધ્યમાં જવાનું છે.

પણ કેટલાક પોતાનું અહિંત બેઈ ચકતા નથી. પેતે માની લીધેલ ભલે તે દુઃખ હોય, વિનાશગર્ભ હોય તોય તેમાં આનંદ માણે છે ને જીવનને વેંટકી અંત પેતે લાવે છે.

માખી લીંટ પર બેસે છે, અને તેમાં ચાંદીને પોતાનું જીવન સમાપ્ત કરી નાખે છે. અક્ષિત નહીં, પણ કામ માપણને અધિપતિએ લઈ લાય છે, અને કામમાં જીવ જૂએ પડી જાય છે ને અટવાઈ જાય છે. કામનો શગ મોહ કરવા શ્રીઓ અને પુરૂષોએ એકબીજાનો સંસાર જેમ બને તેમ ટાળવાનો છે. વિદ્યાર્થી અને વિદ્યાર્થિનીઓ કામના રંગમાં લપટાઈ જતાં આગળ ભણી શકતા નથી. કાની માણસ પોતાની શ્રીનો અને પોતાનાં બાળકોનો વિચાર કરી શકતા નથી. જે માણસ કામને લીંટ માને

અભારિલાસના જાતશ્રમજન્યાં કારણે માનવમાત્રમાં
 વિષા, કલિષ્ઠા, મુદિષ્ઠા, નિર્બળતાઓ વગેરે હોય છે.
 અમાન સ્થાને વમાનના મુદિષ્ઠા જીવનને સંસ્કાર અને
 ચારિત્ર્યથી પાકી ઇંડ જેવાં બનાવાયાં જોઈએ. જાગવાનતા
 મામરમરજીથી અંતરને મુક્ત કરવાં જોઈએ. તપથી અંતરને
 વિમુક્ત બનાવાયાં જોઈએ. ત્યાગ અને વિરાગથી તેને
 હસ્યાં જોઈએ.

જીવનમાં મુખ્ય આવે કે દુઃખ. પ્રિયનો વિયોગ
 થાય કે અપ્રિયનો સંયોગ, સફળતા મળે કે નિષ્ફળતા,
 આવકાર મળે કે અપમાન—આ બધી જ પરિસ્થિતિમાં
 આત્મા વિચલિત ન બને. મુખ્યમાં હરણાય નહિ અને
 દુઃખમાં રહે નહિ, બંને પરિસ્થિતિને પ્રસન્ન ચિત્તે વધાવે
 ત્યારે સમજવું કે હવે જીવન પરિપક્વ બન્યું છે. મુમુક્ષુ
 સાધકોએ તેમજ સફળતા ઇચ્છતા જીવોએ પણ પ્રયત્ન-
 પૂર્વક દરેક જાળતમાં જરૂરી પરિપક્વતા મેળવવી જોઈએ.

૯૦ ❖ વૈરાગ્ય

જિંદગીભર સંસારમાટે મહેનત કરીએ, તેની સેવા કરીએ, તો છેવટે યોડાં આંસુ મળે છે, તેના કરતાં પ્રભુની યોદ્ધા સેવા કરી હોય તો મોક્ષ પામે આવે છે. સ્થલિભદ્રને મંત્રીપદ સ્વીકારવા માટે કહેવામાં આવે છે, તો તેમણે કહ્યું : ‘મારે તે કીચકમાં દટાઈ જવું નથી, પણ ત્યાગમાં તરી જવું છે, વૈરાગ્ય આવનાં જગત તુલુ સમાન લાગે છે. સંસારરૂપી અંગારાને સુખન કરવાથી બગતરા સિવાય શું મળે ? સંસાર વિરક્ત માનવી ધ્યાન માથી જ તાકાત મેળવે છે. સ્થલિભદ્રે પરતંત્રતા ભેઈને સંસારને છોડ્યો. છોડવું અને છોડી દેવું એ બન્ને જિન્ન છે. મન ભેડી જવું એ બીજી વાત છે. મન ઉડ્યું ન હોય પણ છોડવું પડે તેમ છે, તેથી છોડી દીધું હોય તો તેથી કંઈ અધાતું નથી.

રસોઈ બનાવતાં કંકણ થાય ને આપણે ખાવાનું છોડી દીધું. ખાવાનું છોડવું ન હતું, પણ કોપે ખાવાનું છોડાવ્યું. કોઈ અમબવનાર મળે એટલે પાત્રું જમવાનું મન થઈ જાય છે. ગરીબી આવે, દુઃખ પડે ત્યારે મન

માતા હોય કે અને પાંખમાં ઉડરાતા હોય કે માનુની-
આના ગિંતન રૂપા. અંતરની દયા નો આનાથી ય કેંકે
મળી ગિંતનગિંતન હોય છે.

ધ્યાનથી આત્મનિરીક્ષણ કરનાર જોઈ શકશે કે
ખાતાની બધી જ વૃત્તિઓ અને શક્તિઓ રેતીના કણ
જેવી વેરવિખેર છે. જીવનમાં ક્યાંય વિચાર, વાણી અને
વર્તનની એકવાક્યતા નથી.

જીવનમાં સિદ્ધિ મેળવવા માટે આ બધી છૂટી
છવાઈ શક્તિઓ અને દામતાને આત્મામાં-ધ્યેયમાં કેન્દ્રસ્થ
કરવાની જરૂર છે. આંખને પણ આત્મા લાણી વાળો
અને અંતરને પણ આત્મા તરફ વાળો. બધી જ છૂટી
છવાઈ શક્તિઓને અધ્યાત્મમાં સ્થિર કરો. આમ સંગઠિત
તાકાત અને સ્થિર મનથી જે વ્યક્તિ જીવનને અધ્યાત્મના
રંગે રંગે છે તેને એક દિવસ અવશ્ય આત્માનો સાક્ષા-
ત્કાર થાય છે.

૯૧ ❖ સત્સંગ

સત્સંગના સુવાસની ફારમ રૂવને અને પરને સર્વને
 પ્રવાસિત બનાવે છે. સંજનો રંગ ધણો મોટો છે. એક
 ભાઈ ફાજ સંતની વાતો કરે ત્યારે એક નાસ્તિકને તે
 શાત ન ગમી. પછી તે ભાઈએ એક દિવસ એક ડુંગળી
 અને એક વાટકીમાં ઘી લાવવાનું નાસ્તિકને કહ્યું. પછી
 ડુંગળી સમારી તો આંખમાંથી પાણી આવ્યું અને ઘીની
 વાટકી સામે જોયું તો આંખમાં ઠંડક આવી. આમ તેણે
 સમજવું કે સત્સંગ આત્માને શીતળતા આપે છે, જ્યારે
 જનનો સંગ આત્માને ઉતાપો આપે છે. સાધુ તો
 આત્માનું પૂરું ચર્તા વાદનમાંથી સૂચ્ય આવ્યો જાય, તેમ
 આશ્વા જાય છે. તેથી સત્સંગનો લાભ મેળવનાર ઉદાસીન
 થઈ જાય છે. તો તે મારે સંસારનો પ્રેમ છોડા કરવા
 વૃથા અને ધર્મ પ્રત્યે આત્માને લગાવી દેવો. આ ત્રણે
 આત્માને શીતળતા, શાંતિ, સ્વસ્થતા ને પ્રસન્નતા આપે
 અને આપણું ક્ષેપ મોહપ્રાપ્તિ છે, તેની વિચારણા
 મગ રાખે છે. સત્સંગી ગાળ દેનારની ઉપર દેવ નથી

અમારૂં આપણું માનીએ છીએ કે શરીર એ જીવ છે. પરંતુ શરીર જીવ નથી. જે જીવ છે, જે આત્મા છે તે બીજું જ છે. અને આ બીજું જે છે તે તેના મૂળ સ્વરૂપ પરમાત્મા છે.

આત્મામાં પરમાત્મા ઝાપિત છે. વિવિધ ક્રમોનાં આવરણો હેઠળ આત્મા ઢાંકાઈ ગયો છે. તેનું અસત્ત્વી રૂપ દ્રષ્ટિગ્રાસ્ત્ર નથી થતું.

જીવન મજબુત છે તે આ અસત્ત્વી સ્વરૂપને પામવા માટે. આથી શરીરને આત્મા ન માનો. શરીરની વૃત્તિઓ અને વ્યાપારને આત્માનાં સ્વભાવ ન સમજો.

વિવિધ ક્રમોનાં આવરણોને હટાવો અને તમને આત્માના સત્ય, સૌન્દર્યના દર્શન થશે. તેનો, તમામ દુઃખો અને વેદનાઓને દૂર કરતો. એક અવર્ણનિય આનંદનો અનુભવ થશે.

૯૨ ❖ ત્યાગી-રાગી

ત્યાગમાં અને રાગમાં ઘણો જ ફરક છે. ત્યાગમાં છેલ્લાનું ગમે છે, ત્યાગી ભયરહિત બને છે. રાગમાં બેશું કરવાનું ગમે છે, તે ભયથી ઘેરાયેલો હોય છે ત્યાગીની દષ્ટિ જ્ઞાન પ્રતિ છે. રાગી અજ્ઞાન અવસ્થામાં આધર છે. ત્યાગથી આત્માની મસ્તીમાં લીન થવાય છે, અને તેની પાસેથી ભય ચાલ્યો જાય છે.

શંકરાચાર્યને કોઈએ પૂછ્યું : “ દુનિયામાં ધનિર કાણ ? અને તેની જોખળ શી ? ” જવાબ મળ્યો કે કંચન તે કામિનીથી જો વિરક્ત છે, તે ધનિર છે, તેને જગત વિરક્ત લાગે છે. હૃદયમાંથી કામ નીકળી જતાં હૃદય પવિત્ર બની જાય છે.

ભયને દૂર કરવા માટે કામ અને કંચનને છોડવાના છે. સી. આર્થ. ડી. ચોરને પકડે છે, તેમ ચોર માલદારને પકડી પાડે છે. ખાજક સાચું ને સાફ જોડે છે એટલે ખાખજને તે વહાણું લાગે છે. ચોર ને માલદારના દિલમાં નય છે, રાગ છે, એકબે કરવાની લાલચ છે, તેથી તે

પરંતુ માત્ર જરૂરવાળા સંતોષ ત્યારે જ થાય છે કે જ્યાં માત્ર માનવ અર્થ નક્કર થાય. જનનારી માત્ર વિચારી છેલ્લા સમયનું દુઃખ થાય છે. તેના જગતી મર્યાદા બુદ્ધિ ગંદે છે.

નિર્નિયત વિજ્ઞાપના ધર્મનો અસાધી માત્ર માનવતા છે. સુખના કરો કે સામાયિક કરો, નમાજ પઢો કે પ્રાર્થના કરો એ જગતી જીવનમાં માનવતાનો વિકાસ કરવાનો છે.

માનવતા અંદરે મારો જેવો આત્મા છે તેવો જ આત્મા જીવનમાં છે. મને સુખ પ્રિય છે; દુઃખ ગમતું નથી. તેમ જીવનને પણ સુખ પ્રિય છે અને દુઃખ ગમતું નથી. આથી—

હું એવી રીતે જીવું કે મારા જીવન વ્યવહારથી કોઈને પણ દુઃખ ન થાય અને સૌને સુખ-શાંતિ અને આનંદ મળે.

આવો આત્મભાવ, આવી માનવતા જે વિકસાવે છે તે ધર્મ છે. તેવો ધર્મ સૌએ આરાધવો જોઈએ.

૯૩ ❖ સુખદુઃખ

સુખ આવે સમગ્ર રાખવી, દુઃખ આવે શાંતિ રાખવી.
 દુઃખની અંદર દુઃખ રહેલ છે. દુઃખમાંથી સુખ આવે તો
 જાન'દ થાય છે. સુખ અને દુઃખમાં સમભાવ રાખવાનો
 છે. ગરીબીમાંથી અમીરી આવે ત્યારે સુખથી ફેલાઈ જાય
 છે, અને અમીરીમાંથી ગરીબી આવે, ત્યારે માલુસ આવ-
 ાવ કરવા તૈયાર થઈ જાય છે. કરેલાં કર્મ જોગવવાનાં
 છે. તો જો દુઃખ આવે તેને શાંતિથી જોગવવા તૈયારી
 રાખી.

ધર્મરાજ જ્ઞાન'દમાં બેઠા હતા. ત્યારે લોકો ખડુ જ
 કેમતી બેઠો લઈને આવ્યા, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે એક નાની
 પીટી આપી. તેમાં લખ્યું હતું : “આ દિવસે જવાના.”
 તો કો કૃષ્ણની નિંદા કરવા લાગ્યા કે કૃષ્ણે આવડી નાનકડી
 પીટી બેઠમાં શું બેઠને આપી !

પણ તે પીટી જોતાં જ ધર્મરાજ ઊભા થઈ ગયા
 અને જોશ્યા કે ‘સીધી મોટામાં મોટી બેઠ આજે મને
 શ્રીકૃષ્ણે આપી. બીજાને આ પક્ષપાત લાગ્યો.’